

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 9 JULI 1941

No. 1329

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.*

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

*Redactie en Administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W
Aangetekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).*

*Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk
is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht,
franco p. p. in Nederland f 21*.— per jaar. Buitenland en
koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk
nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van
elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en
leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen
het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere
publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Administratie.*

*Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's
f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.*

INHOUD.

Blz.

De opbouw van de Nederlandsche bevolking naar den leeftijd gedurende 1939 door <i>Jhr. Mr. J. Schuurbeque Boeye</i>	414
Bevolkingsbeweging en bevolkingsvraagstukken in de Vereenigde Staten door <i>H. W. Lambers</i>	416
Het vrijwillig filiaalbedrijf door <i>A. Bakker</i>	419
Maandcijfers	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	428
Overheidsmaatregelen op economisch gebied.....	428
Statistieken.	
Geld- en wisselkoersen — Bankstaten.....	423—424

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Verschuivingen van beteekenis kwamen in de afgelopen week op de geldmarkt niet voor, behoudens dan de gebruikelijke verruiming als gevolg van de toeneming van de portefeuille buitenlandsche wissels bij De Nederlandsche Bank. De geldmarkt heeft dan ook het normale accres van het uitstaande schatkistpapier kunnen verwerken. Blijkens de reeds gepubliceerde maandstaten van enkele particuliere banken heeft de maand Juni een noemenswaardige daling van den post „prolongatiën en voorschotten tegen effecten” gebracht, hetgeen ongetwijfeld grootendeels samenhangt met de liquidatie van posities van Amerikaansche certificaten. Ook de daling van de handelsdebiteuren blijkt nog langzaam voort te gaan. Wat betreft den teruggang der voorschotten tegen effecten kan opgemerkt worden, dat de geldmarkt daardoor slechts in zoverre wordt verruimd, als de koopers der geliquideerde effectenposten deze niet betaald hebben uit middelen, die tevoren ook direct of indirect op de geldmarkt emploi vonden.

Op de obligatiemarkt handhaafde zich deze week de vaste stemming, die nu al eenige weken achtereen geconstateerd kon worden. Konden wij de vorige week vermelden, dat de 3—3½ pCt. Nederland 1938 de week sloot op een koers van 91¼ pCt., waarmee bijna de hoogste koers van het jaar werd bereikt, deze week bracht nog een beduidend hooger niveau. De slotkoers stelde zich op 93⅞ pCt., nadat den vorigen dag een oogenblik zelfs op 93½ pCt. was gehandeld. De 4 pCt. Nederland 1941 sloot op 99 11/16. De 4 pCt. Nederland 1940 met belastingfaciliteit heeft den parikoers reeds overschreden, terwijl de 4 pCt. Nederland 1940 zonder belastingfaciliteit deze koers bijna heeft bereikt; het slot was 99 7/16. Behalve de 4 pCt. leeningen staan onze Staatsfondsen nu op een rendementsbasis van minder dan 4 pCt., verschillende leeningen staan daar zelfs belangrijker onder. De 3 pCt. Nederland 1936 brengt het niet verder dan 3½ pCt.

De aandeelenmarkt was over het algemeen gunstig gestemd, al bleven reacties niet geheel uit. Zeer opvallend is de krachtige haussebeweging in de „zware” fondsen, aandelen met zeer hoogen absoluten koers, die den laatsten tijd juist gedrukt hadden gelegen in verband met de vrees voor dividendbeperkende maatregelen. Wellicht heeft de afkondiging van het besluit op de dividendbelasting hier en daar misverstand gewekt in dier voege, dat men meent, dat behalve deze belasting — die overigens geen zelfstandige heffing is doch slechts een voorheffing op de inkomstenbelasting — geen verdere maatregelen op dit gebied meer te verwachten zouden zijn. Die conclusie is uiteraard niet juist; of er dividendbeperkende voorschriften zullen komen, is nog een open vraag, maar het besluit op de dividendbelasting is in dat verband geen aanwijzing. Hoe dit zij, er was een opmerkelijk sterke stijging juist in de in dit opzicht „kwetsbare” fondsen te constateeren. Aandelen Gist en Spiritus b.v. kwamen op 410, hetgeen vrijwel de hoogste koers van het jaar is. Ook aandelen Nederlandsche Kabel, Kon. Ned. Zoutindustrie, Hollandsche Beton e.d. boekten een groot koersavans.

DE OPBOUW VAN DE NEDERLANDSCHE BEVOLKING NAAR DEN LEEFTIJD GEDURENDE 1939.

Het was de gewoonte, wanneer in Nederland een volkstelling gehouden werd, om daarbij gegevens inzake den leeftijd en den burgerlijken staat van de bevolking bijeen te brengen en dienaangaande de noodige cijfers te publiceren. Door de bijzondere tijdsomstandigheden is de volkstelling, welke einde-1940 had moeten plaats vinden, niet doorgegaan. Hierdoor kwam tevens de telling van de bevolking naar de beide evengenoemde criteria te vervallen.

Niettemin heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek een publicatie het licht doen zien, waarin cijfers betreffende de samenstelling van de Nederlandsche bevolking naar leeftijd en geslacht voor elk der jaren tusschen 1900 en 1939 bijeengebracht zijn. Dit zijn gemiddelden.

Hierbij is uitgegaan van de uitkomsten van de volkstellingen, welke resp. in 1899, 1909, 1920 en 1930 gehouden zijn, terwijl met behulp van de jaarlijksche gegevens inzake de levendgeboren kinderen en de sterfgevallen het aantal levenden aan het einde van elk der verschillende jaren berekend is. Met den invloed van de vestiging en van vertrek kon alleen over de jaren 1900—1930 rekening gehouden worden; dit was gedurende de periode 1931 tot en met 1939 echter niet mogelijk. Men heeft ter voorziening in deze lacune, na totalisatie per geslacht van de cijfers der afzonderlijke levensjaren, het verschil met het bevolkingscijfer per 31 December van het betreffende jaar als gevolg van immigratie en emigratie verdeeld over de leeftijdsklassen 29—49 jaar, welke het meest mobiele deel van de bevolking uitmaken. Aan het slot van de publicatie zijn de aantallen vermeld, waarmede de bevolkingscijfers 1931—1939, berekend op grond van geboorte en sterfte, verhoogd of verlaagd moesten worden.

Tot zoover de methode, welke aan den arbeid ten grondslag heeft gelegen. Al zijn de voor 1939 vermelde cijfers dus niet op een telling, doch op een berekening gebaseerd, dit neemt niet weg, dat men het Centraal Bureau voor de Statistiek dankbaar moet zijn voor dezen arbeid, welke een inzicht geeft in de zich wijzigende structuur van het Nederlandsche volk in zijn geheel.

De leeftijdsopbouw der bevolking.

Men kan de resultaten van dit onderzoek in enkele woorden samenvatten: een geregeld afnemende bezetting van de jeugdige leeftijden, gepaard aan een sterkere bezetting dan weleer van de oudere leeftijden. Dit laatste was alreeds bekend uit de berekeningen inzake den gemiddelden levensduur, welke voor een pasgeboren jongen en meisje in de periode 1890—99 resp. 46.2 en 49 jaren bedroeg en in de periode 1931—35 gestegen was tot onderscheidenlijk 65.1 en 66.4 jaren. Omtrent de bezetting der leeftijdsgroepen geven deze cijfers echter geen bijzonderheden.

Men kan bij de behandeling van het onderhavige materiaal naar verschillende criteria te werk gaan en de leeftijden op onderscheidene wijze groepeeren. Hieronder is als maatstaf aangenomen, of de personen behooren tot de onproductieve (0—14 jaar en 65 jaar en ouder), de semi-productieve (15—19 en 55—64 jaar) of tot de vol-productieve leeftijden, waaronder te verstaan zijn de leeftijden tusschen 20 en 54 jaar.

Op alle leeftijdsgroepen ziet men hogere aantallen dan weleer, maar berekent men de bezetting per 1000 der gemiddelde bevolking, dan blijken er gedurende de afgelopen 40 jaren groote verschuivingen te hebben plaats gevonden, zich uitend in een belangrijke vermindering van het aandeel van de kinderen beneden 15 jaar en een sterke vermeerdering van de 20—54-jarigen en ouderen ten opzichte van de totale bevolking.

Dit blijkt vooral, wanneer index-cijfers berekend worden

Indeeling naar den leeftijd.

Leeftijd	Aantallen			Indexc. 1939 =100	Per 1000 der bevolking		
	1899	1930	1939		1899	1930	1939
0—14 jaar	1777420	2431665	2473307	139	348	305	282
15—19 „	486501	744092	829374	170	95	94	94
20—54 „	2174779	3674867	4186072	192	426	465	477
55—64 „	358908	572988	587155	191	71	73	78
65 jaar e.o.	306531	531918	605365	197	60	63	69
Totaal	5104137	7955530	8781273	172	1000	1000	1000

en men daarbij de gegevens uit het jaar 1899 = 100 stelt. De geheele bevolking vermeerderde sedertdien met 72 pCt., waarbij de beide leeftijdsgroepen beneden het 20ste jaar, met resp. 39 en 70 pCt. ten achter blijven, terwijl men voor de drie andere groepen achtereenvolgens 92, 91 en 97 pCt. vindt. Hieruit alleen reeds blijkt, dat de oudere leeftijden sterker dan vroeger bezet zijn.

Bepaalt men zich tot de leeftijden jonger dan 20 jaar, dan volgt uit onderstaande samenvatting, welke de bezetting voor elk der behandelde leeftijdsgroepen per 1000 der gemiddelde bevolking weergeeft, dat het in het bijzonder de leeftijden beneden het 10e levensjaar zijn, welke een gestadige daling vertoonen, terwijl daarentegen eerst in 1930 de bezetting van de leeftijden tusschen het 10e en 19e jaar relatief aan betekenis gaat verliezen.

	1899	1909	1920	1930	1939
0—9 jaar	243	240	221	210	189
10-19 „	200	200	202	189	187

Van zeer veel invloed is hierbij geweest de daling van het geboortecijfer, dat in de jaren 1890—99 gemiddeld 32.7 en in de periode 1900—09 nog 31.0 pro mille bedroeg. In het daarop volgend decennium was dit echter reeds ingezonken tot 26.8 p. m., om geregeld verder te dalen tot 21.0 p. m. in de jaren 1930—39. Wel staat hier-tegenover, gelijk hieronder zal blijken, dat de sterfte van kinderen jonger dan 5 jaren — en in het bijzonder de sterfte van kinderen jonger dan 1 jaar — zeer sterk kon verbeteren, maar dit had niet voldoende compenserende invloed, omdat weliswaar de gezondheids-toestand van de levendgeborenen sterk verbeterde en er relatief dus veel meer kinderen dan vroeger in leven bleven, maar de aanvoer, in casu de nataliteit, voortdurend daalde.

Raadpleegt men de cijferreeksen, welke bij deze publicatie behooren, dan blijkt, dat er meer kinderen van 0—4 jaar in de bevolking aanwezig zijn dan kinderen van 5—9 jaar. Al zijn onder invloed van sterfte en wisselende geboortecijfers de verschillen tusschen beide nu eens grooter, dan weer kleiner, de totalen van de tweede groep zijn steeds kleiner dan die van de eerste. Dit geldt — normaliter — eveneens voor elk der daarna volgende leeftijdsgroepen, waarvan de bezetting steeds zwakker is dan die van de daaraan voorafgaande. Dezen toestand ziet men telkenjare in de getallen terug, totdat, onder invloed van het gedaald geboortecijfer, in 1929 en 1930 en voorts in 1937 en 1938 de kinderen van 5—9 jaar hogere aantallen dan de kinderen van 0—4 jaar geven, terwijl in 1935 en 1936 het topcijfer verlegd is naar de kinderen van 10—14 jaar.

Een ander verschijnsel, dat bij de cijfers over 1939 de aandacht trekt, is, dat het gemiddeld aantal personen van 15—19 jaar met niet minder dan 829.374 zeer hoog is, een getal, dat niet alleen uitsteekt boven dat van de groepen 10—14 en 5—9 jaar — elk met resp. 816.394 en 826.346 personen — maar bijna het peil van de kinderen jonger dan 5 jaar (830.567) bereikt! Voor elk der tusschen het 15e en 19e jaar gelegen leeftijden zijn de cijfers in 1939 hoog en het zijn vooral de cijfers inzake de jongelieden van 18 jaar — deze werden in 1920 en 1921 geboren —, toen het aantal geboorten een tevoren ongekende hoogte bereikte — die daarbij opvallen.

Onderwerpt men vervolgens de gemiddelde bezetting van de andere leeftijdsgroepen aan een zelfde onderzoek, dan ziet men, verdeeld naar groepen van 10 jaren, de volgende veranderingen zich voltrekken:

Leeftijd	Aantallen			Indexcijfer voor 1899	Per 1000 der bevolking		
	1899	1930	1939		1899=100	1899	1930
20—29 jaar	829460	1360841	1445543	174	162	171	165
30—39 „	645370	1073244	1292951	200	126	138	147
40—49 „	496933	867242	1023897	206	97	109	117
50—59 „	396504	689291	792010	200	79	88	90
60—69 „	289080	463205	562730	195	57	58	64
70—79 „	147847	223684	287113	194	29	29	33
80 jaar e.o.	35022	62216	74348	212	7	8	8

Er is dus ook hier een sterke stijging van de aantallen van 1899 op 1939 waar te nemen, maar, wanneer men de indexcijfers raadpleegt, blijkt ook, dat het tempo van stijging niet in alle gevallen gelijk geweest is. Afgezien van de groep ouder dan 80 jaar, welke slechts een ondergeschikt deel van de bevolking omvat, hebben de leeftijden tusschen het 30ste en 59ste jaar het sterkst van de stijging geprofiteerd. Intmers hier vindt men de hoogste stijgingspercentages.

Vergelijkt men de bezetting van de verschillende leeftijdsgroepen in onderling verband, in verhouding tot de totale bevolking, dan ziet men, tegenover de relatieve daling van het aantal 0—19-jarigen, een sterkere bezetting

leeftijden vatte men het materiaal samen in leeftijds-groepen van telkens vijf jaar tegelijk. Aan de hand daarvan is bijgaande leeftijds-pyramide samengesteld, welke, na het voorgaande, voldoende voor zich zelf spreekt.

Twee factoren hebben in verloop van tijd elk haar eigen invloed doen gelden.

In de eerste plaats heeft de steeds verder gaande daling van het geboortecijfer, welke voornamelijk voor rekening komt van de later geboren kinderen — dit zijn de tweede, derde, enz., uit een huwelijk geboren kinderen — tengevolge gehad, dat de jeugdige leeftijden geleidelijk minder sterk dan vroeger bezet werden en dus in betekenis afnamen.

Het sterftecijfer.

Verder zijn, als gevolg van de over de periode 1900—39 sterk gedaalde sterfte, velen, die anders op jeugdigen leeftijd overleden zouden zijn, in leven gebleven, waardoor de hoogere leeftijdsgroepen ook relatief sterker bezet werden dan vroeger het geval was.

Hoe is nu het verloop van het sterftecijfer geweest? In de jaren 1890—99 bedroeg dit gemiddeld 18.7 pro mille, om tot 15.7 in 1900—09 en 13.4 p. m. in 1910—19 te dalen. Over de tien jaren 1930—39 vindt men als gemiddelde het lage cijfer van 8.9 p. m.

Deze daling is niet voor alle leeftijden gelijk geweest, hetgeen uit onderstaande cijfers kan blijken.

Leeftijd	Aantal sterfgevallen					Idem per 1000 sterfgevallen				
	1900—09	1910—19	1930—39	1939	1940	1900—09	1910—19	1930—39	1939	1940
0—4 jaar	30610	24243	9896	7980	9513	358	285	135	107	109
5—19 „	5414	5747	2974	2510	3165	63	68	40	33	36
30—39 „	8146	9293	5997	5282	8269	95	108	81	68	44
40—59 „	10505	11641	11951	12069	13782	122	137	162	159	158
60—79 „	22892	25111	30836	34422	37774	266	295	418	454	431
80 en ouder	8239	9111	12121	13578	15053	96	107	164	179	172
Totaal	85806	85146	73775	75841	87556	1000	1000	1000	1000	1000

dan weleer op andere leeftijden, waarvan in het bijzonder de 30—49-jarigen hebben kunnen profiteren.

Brengt men de gevonden waarden tenslotte in drie groote groepen onder, dan verkrijgt men, uitgedrukt per 1000 der gemiddelde bevolking, de volgende resultaten:

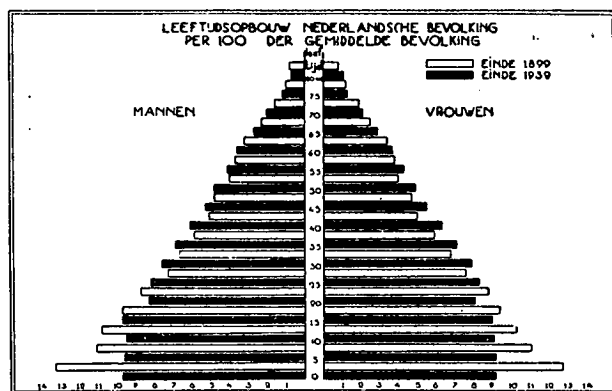
	1899	1930	1939
0—19 jaar	443	399	376
20—59 „	464	506	519
65 jaar en ouder	98	95	105

Wanneer men de gegevens inzake de samenstelling van de bevolking naar den leeftijd grafisch in beeld wil brengen met behulp van een zgn. leeftijds-pyramide, dan is het wenschelijk de beschikking te hebben over cijfers met betrekking tot elk levensjaar tusschen 0 en 100 jaar. In de onderhavige publicatie werden echter alleen de gemiddelde cijfers tot en met het 19e levensjaar voor elk der daar- onder gelegene leeftijden opgenomen; voor de oudere

Reeds wanneer men het verloop van de aantallen sterfgevallen zonder meer ziet, blijkt enerzijds van een sterke vermindering van het aantal sterfgevallen beneden het 40ste jaar, terwijl aan den anderen kant een stijging van het aantal sterfgevallen voor de leeftijden boven het 40ste jaar valt waar te nemen. Dit leidde tot een verschuiving van het zwaartepunt naar de hoogere leeftijden, welke duidelijk blijkt uit het verloop van de cijfers, welke het aandeel van de verschillende leeftijdsgroepen in de totale sterfte aangeven. In 1900—09 was 42.1 pCt. van alle overledenen jonger dan 20 jaar en 36.2 pCt. ouder dan 60 jaar, in de periode 1930—39 is het eerste gemiddelde gedaald tot 17.5 en het tweede gestegen tot 58.2 pCt. Daalde de totale sterfte in deze jaren met 41.1 pCt., en die van de kinderen van 0—4 en 5—19 jaar resp met 67.7 en 44.1 pCt., onder hen, die ouder dan 60 jaren waren, viel een stijging van de aantallen met 38 pCt. waar te nemen. Er is dus in zooverre geen algemeene daling van het aantal sterfgevallen, gerekend op het totaal der bevolking. Integendeel. Hoewel 1940 ook in dit opzicht een abnormaal jaar was, ziet men — vooral tengevolge het toen buitengewoon ziedt voor — onder de ouderen geregeld een grooter aantal sterfgevallen dan vroeger.

Drukt men nu de sterfte voor de verschillende combinaties van leeftijden uit per 1000 der bevolking, dan verkrijgt men de volgende opstelling:

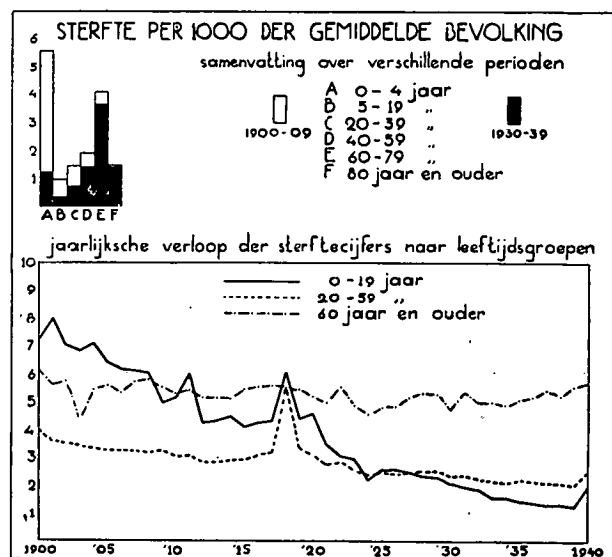
Aantal sterfgevallen per 1000 der gemiddelde bevolking:					
Leeftijd	1900—09	1910—19	1930—39	1939	1940
0—4 jaar	5.6	3.8	1.2	0.9	1.1
5—19 „	1.0	0.8	0.4	0.3	0.3
20—39 „	1.5	1.4	0.7	0.6	0.9
40—59 „	1.9	1.8	1.4	1.4	1.6
60—79 „	4.2	4.0	3.6	3.9	4.3
80 c. o.	1.5	1.4	1.5	1.6	1.7
Totaal	15.7	13.2	8.9	8.7	9.9

Van uit dit criterium bezien, neemt men dus voor alle leeftijdsgroepen beneden het 60ste jaar een daling waar. Nadat voor de leeftijden 60—79 jaar een dieptepunt van gemiddeld 3.6 bereikt is, geven 1939 en 1940 weer hoogere cijfers. Een zelfde verschijnsel ziet men reeds eerder optreden voor hen, die 80 jaar en ouder zijn.

Practisch is het sterftecijfer van de 60-jarigen en ouderen als groep reeds sedert 1934 aan het stijgen. Het totaal bereikte in dat jaar een dieptepunt met rond 4.9 p. m. en is sedertdien geregeld met sprongen omhoog gelopen tot rond 6.0 p. m. in 1940.

Verdeelt men nu de bevolking in drie groote groepen, nl. in de leeftijden 0—19 jaar, 20—59 jaar en 60 jaar en ouder, en brengt men, gelijk hieronder geschied is, de jaarlijksche sterftecijfers voor elk dezer drie groepen grafisch in beeld, dan vertoont de eerste daarvan een regelmatig scherp dalende curve, terwijl men voor de 20—59-jarigen eveneens een dalende lijn ziet, welke echter veel rustiger en gelijkmatiger verloopt. Behalve in de periode 1915—18, waarin bijzondere invloeden zich deden gelden, en in het jaar 1940, dat evenzeer abnormaal was, vertoonen geen van beide lijnen een uitgesproken neiging om te stijgen. Dit is echter wel het geval bij de personen van 60 jaar en ouder. Hier is het algemeene sterfte-niveau in verloop van tijd wel iets ingezakt, maar de lijn vertoont een golvende beweging — behoudens in de periode 1900—05 —, waarbij een stijgende tendenz gedurende de laatste jaren duidelijk tot uitdrukking komt.

Naarmate de hoogere leeftijden meer dan vroeger bezet zullen worden — en dit is thans reeds het geval — is aan te nemen, dat het aantal sterfgevallen op deze leeftijden ook zal toenemen, wat weer van invloed zal zijn op het algemeen sterftecijfer, dat in 1938 met 8.5 p. m. het laagste punt bereikte en in 1940 (met 9.9 p. m.), ook na aftrek van de sterfgevallen, die als het onmiddellijk gevolg van de oorlogshandelingen zijn aan te merken, hooger dan voorheen geweest was. Wel kan van een voortgaande lage of dalende sterfte op jeugdige leeftijden nog een correctie uitgaan, maar het is de vraag, of deze bij machte zal zijn om het algemeen sterftecijfer te houden binnen de grenzen, waar beneden het vóór 1940 teruggedrongen was.

Men zal dus binnen niet te langen tijd deze figuur krijgen, dat, tenzij het geboortecijfer plotseling sterk zou gaan stijgen, — wat zonder meer niet aan te nemen is — de jeugdige leeftijden relatief steeds minder bezet zullen worden, terwijl aan den anderen kant de hoogere leeftijden en leeftijdsgroepen aan een grootere sterfte dan veeleer zullen worden blootgesteld.

Jhr. Mr. J. SCHUURBEQUE BOEYE.

BEVOLKINGSBEWEGING EN BEVOLKINGSVRAAGSTUKKEN IN DE VEREENIGDE STATEN.

In April 1940 vond in de Vereenigde Staten de zestiende tienjaarlijksche volkstelling plaats. De alles beheerschende invloed der internationale politieke gebeurtenissen heeft er toe geleid, dat de beteekenis der resultaten van deze telling op den achtergrond is geraakt. Dit feit is op zichzelf beschouwd reeds een aanwijzing voor de ongewone verplaatsing van de aandacht van het Amerikaansche publiek naar problemen, welke de internationale positie van de Vereenigde Staten tot onderwerp hebben.

De neiging immers, het totaal aantal bewoners te kennen, dat het eigen grondgebied bewoont, is diep ingeworteld. Een van de eerste daden van de Federale Regeering, na het ontstaan der republiek, was het uitschrijven van een algemeene volkstelling in het jaar 1790.

De motieven voor het instellen van een dergelijke periodieke volkstelling, waarmee de Vereenigde Staten alle Europeesche landen, behalve Zweden, vóór waren, zijn in dit verband vermeldenswaard. In de eerste plaats hield deze spoed verband met de in de grondwet opgenomen bepaling, die een overzicht van de bevolking der gefedereerde Staten vereischte ten behoeve der politieke vertegenwoordiging. Daarnaast hebben echter statistische en — zooals te begrijpen was in een land, waar de graad van exploitatie van den natuurlijken rijkdom door een gebrek aan arbeidskracht slechts vertraagd kon worden — in belangrijke mate ook economische beweegredenen gekoldden.

De uitkomst van deze eerste telling is inderdaad van verstrekkende beteekenis geworden, al had de Regeering van 1790 de belangrijkste consequentie voor den huidige tijd zeker niet kunnen voorzien. De telling is nl. de grondslag geworden voor het onderzoek naar het aandeel, dat verschillende nationaliteiten hebben gehad in den bevolkingsopbouw der Vereenigde Staten. Een onderzoek, dat niet alleen historische waarde, doch feitelijke beteekenis kreeg, toen bij de immigratiewet van 1924 de immigratie aan historisch bepaalde contingenten werd gebonden.

De bevolkingsbeweging van 1790—1920.

De volkstelling van 1940 maakte dus anderhalve eeuw van periodieke tellingen vol; zelfs zonder een journalistiek welbehagen in een dergelijk lustrum lokt de veelheid van materiaal, die hier ter beschikking staat, tot het schetsen van den historischen achtergrond.

De bevolking van het in 1790 voor telling in aanmerking komende gebied beliep ongeveer 3.930.000 zielen. Dan begint de groeiperiode der Vereenigde Staten, gelijk naar zielenaantal en naar grondgebied. De bevolking nam van 1790—1860 ongeveer constant — elke tien jaren met 30—35 pCt. — toe; dat beteekende dus, dat de bevolking zich gemiddeld elke vijf en twintig jaar verdubbelde. Het grondgebied werd in dezelfde periode met ongeveer 350 pCt. uitgebreid; beide factoren tezamen hadden tot gevolg, dat de bevolkingsdichtheid van 4.5 per vierkante mijl in 1790, tot 10.6 in 1860 steeg. De volkstelling van 1860 vormde in twee opzichten een afsluiting. Ten eerste heeft de Unie dan haar grootste territoriale uitbreiding op het Continent bereikt; de verdere ontwikkeling zou zich binnen vaste politieke grenzen afspelen. Ten tweede begint reeds in de daarop volgende decade de vertraging in den bevolkingsgroei. Onder invloed van den Burgeroorlog daalde het percentage van de bevolkingstoename tusschen 1860 en 1870 voor het eerst onder de 30 pCt. En ondanks de geweldige absolute toename in de volgende perioden bleef het groeipercentage achteruitloopen, tot 1900 toe.

In dat jaar hadden de V.S. bijna 76 millioen inwoners, dat is ruim het veertienvoudige van een eeuw tevoren.

De groote beweging van de bevolking in die periode is algemeen bekend. Steeds verder ging de uitbreiding van het bewoonde gebied naar het Westen, onder aanmoediging van de Regeering. De „Home-Stead Acts” boden elken bewoner de kans op een woonstee op eigen grond. Omstreeks 1900 was de grens bereikt, in dien zin, dat de Vereenigde Staten vrijwel in hun geheel tot bewoond gebied waren geworden. De bevolkingsdichtheid bedroeg in dat jaarechter nog niet meer dan 25 bewoners per vierkante mijl.

Wat den gang der bevolkingstoename betreft, deze onderging na de eeuwwisseling in zooverre een wijziging, dat de groei der bevolking in de daaropvolgende tien jaren constant bleef. Eerst de wereldoorlog deed het toenemingspercentage wederom aanzienlijk dalen.

De beperking van de immigratie.

Bij het einde van den oorlog 1914—1918 brak zich in de Vereenigde Staten een politiek baan, welke de problemen van Europa nog zwaarder maakte. In 1921 kwam nl. een immigratiewet tot stand, welke de contingentering der immigratie van blanken invoerde. Bij deze wet werd als basisjaar, voor de toewijzing der contingenten aan verschillende landen, het jaar 1910 gekozen. Deze wet werd verscherpt bij de groote immigratiewet van 1924, behelzende de beperking van de immigratie van vreemdelingen in de Vereenigde Staten. Deze wet hield in, dat de toelating van burgers uit elken Staat, welke onder het contingentenstelsel viel, jaarlijks werd beperkt tot 2 pCt. van het aantal uit dien Staat geboortige personen, welke in 1890 in de Vereenigde Staten hun woonplaats hadden.

Vergeleken bij de wet van 1921 beteekende dit verleggen van het basisjaar een aanzienlijke verscherping van de discriminatie. Na 1896 gaat nl. de meerderheid in het aantal immigranten van de Noord-Westelijke en Westelijke Europeesche landen steeds sterker op Zuid- en Oost-Europa over. De wet van 1924, die de toelating bond aan een jaar, waarin de immigrantenstroom uit laatstgenoemde gebieden betrekkelijk gering was, bevatte dus behalve de beperking ook een sterke discriminatie.

Teneinde de beteekenis van deze wet te kunnen nagaan, is het dienstig, ter vergelijking, eenige der immigratiecijfers uit voorgaande perioden te bezien. Daarbij blijkt, dat in de periode 1850—1900 in totaal 16,6 miljoen immigranten het land binnenkwamen, van wie 9 miljoen in de laatste twintig jaar van dat tijdvak. Tusschen 1900 en 1910 bedroeg het aantal immigranten 8,3 miljoen, hetgeen mede een verklaring geeft voor de stabiliteit van den bevolkingsgroei in die periode ¹⁾. Van 1920—1924 werden 2.775.000 immigranten toegelaten, dat is dus gemiddeld 535.000 per jaar.

Lettingen
Het contingentenstelsel van de wet van 1924 had tengevolge, dat het gemiddeld aantal jaarlijks toe te laten vreemdelingen voor het tijdvak 1925—1929 op 164.667 werd gesteld, dus meer dan getierceerd werd ten opzichte van de voorgaande periode van vijf jaren. In 1929 trad een bepaling van de wet in werking, waarbij een maximum van ongeveer 150.000 werd ingesteld, dat aan de verschillende „gecontingenteerde” naties werd toegedeeld naar verhouding van hun bevolkingsaandeel in 1920. Dit wijzigde de discriminatie dus aanzienlijk, hetgeen echter feitelijk geen grooten invloed meer kon hebben. Wij wijzen er voorts op, dat het binnenkomen van burgers, die vijf jaren in één der landen van het Amerikaansche continent hebben vertoefd, buiten de contingenten-wetgeving valt, zoodat het getal 150.000 dus niet het absolute totaal der jaarlijksche immigratie in de Vereenigde Staten weergeeft.

De depressie in de Vereenigde Staten, welke in 1929 begon, heeft overigens tengevolge gehad, dat er sedert

1931 zelfs per saldo meer vreemdelingen uit de Vereenigde Staten zijn heengegaan, dan er krachtens de immigratiecontingenten zijn toegelaten. Sedert het uitbreken van den oorlog staat de „economische immigratie” vrijwel geheel stil. Daartegenover staat een toeneming der immigratie uit politieke motieven, welke quantitatief echter niet met de immigratie uit voorgaande perioden vergelijkbaar is.

Er zijn gegevens bekend, welke een belangwekkende illustratie geven van de verandering, welke zich in het type der immigranten heeft voltrokken.

Toegelaten immigranten, gesplitst naar beroep.		
	1910—'14	1934—'36
	in pCt. van het totaal ¹⁾	
vrije beroepen	0.9	15.0
geschoold	11.2	23.6
ongeschoold	43.0	22.5
van wie ongeschoolde landarbeiders	18.7	2.7
„ „ „ „arbeiders”	14.2	7.5
commercieel	1.8	9.8

¹⁾ Berekend uit „Statistical Abstract of the U.S.A.”.

Hier zijn dus tegenover elkaar gesteld de laatste immigratieperiode van den ouden stempel en de betrekkelijk als normaal te beschouwen middenperiode van het laatst verlopen decennium. Zelfs als men er rekening mede houdt, dat de snelle toename van het aantal personen, in de vrije beroepen werkzaam, ten deele haar oorsprong vindt in politieke omstandigheden, blijkt de tendens naar het aantrekken van hooger gequalificeerde arbeidskrachten uit het omslaan der percentages voor geschoolden en ongeschoolden arbeid en de stijging van het aantal personen in de commercieele beroepen. Naar alle waarschijnlijkheid zal de discriminatie, bij de immigratiewetten ingevoerd, ook invloed hebben uitgeoefend op de afneming van het aantal ongeschoolden.

Nog een bewijs van de verandering in de samenstelling der immigranten trekt de aandacht. Terwijl in de periode 1910—1914 de procentueele verhouding tusschen het aantal mannelijke en vrouwelijke personen bij de immigrerende was als twee tot één, stonden in 1934—1936 tegenover elke duizend vrouwelijke immigranten slechts 680 mannen. Ook dit wijst er dus op, dat de immigratie sterk van aard was veranderd. Niet langer gingen vooral alleenstaande mannen naar de Vereenigde Staten teneinde zich daar een bestaan te scheppen; veeleer is een zekere consolidatie merkbaar, doordat in deze periode vooral families en familieleden van reeds in Amerika woonachtigen werden toegelaten. Dit hangt samen met de uitzonderingsbepalingen, welke de wet van 1924 bevatte ten opzichte van de toelating van echtgenooten en familieleden van Amerikaansche burgers buiten de contingenten om. Voor de latere jaren heeft het ten deele overgaan van de economische in een politieke immigratie deze verandering in de hand gewerkt.

Ondanks de belemmering van de immigratie groeide de bevolking van de Vereenigde Staten tusschen 1920 en 1930 iets sneller dan in de onmiddellijk voorafgaande periode van 10 jaren. Het bestaan van den oorlogstoestand in de laatstgenoemde periode biedt voor dit verschijnsel een gereede verklaring.

De bevolkingstoestand in 1930.

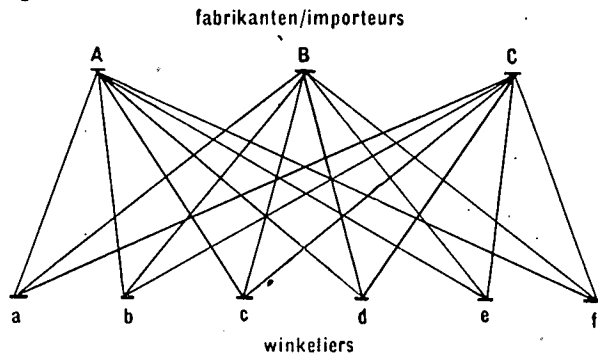
Hoe was nu de stand van de bevolking in 1930, de laatste volkstelling, waarover — voorloopig — uitvoerige gegevens bekend zijn?

Het continentale gebied der Vereenigde Staten, waartoe wij ons zullen bepalen, had in dat jaar een inwonertal van 122½ miljoen en een bevolkingsdichtheid van 41.3 per vierkante mijl. Van deze bevolking woonde 56.2 pCt. in gebieden met een stedelijk karakter, waarbij de schei-

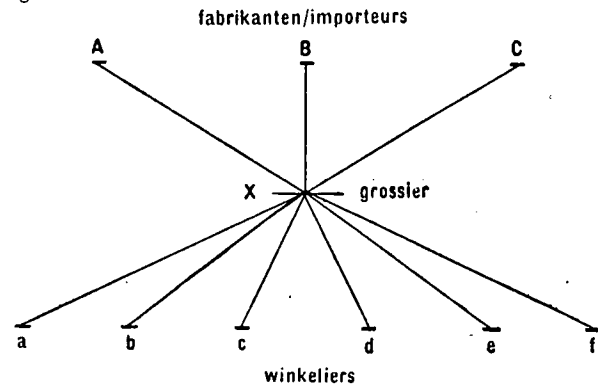
¹⁾ Gegevens ontleend aan „Statistical Abstract of the U.S.A.”; 1937, pg. 97.

welke hij thans nog inneemt. De besparing, welke door inschakeling van den grossier bereikt wordt op het aantal verkoophandelingen en het aantal verzendingen, is bekend¹⁾. De figuren 1 en 2 — overgenomen uit het in noot 1 vermelde prae-advies van Dr. J. F. ten Doesschate — spreken een duidelijke taal. Nu is het duidelijk, dat

Figuur 1

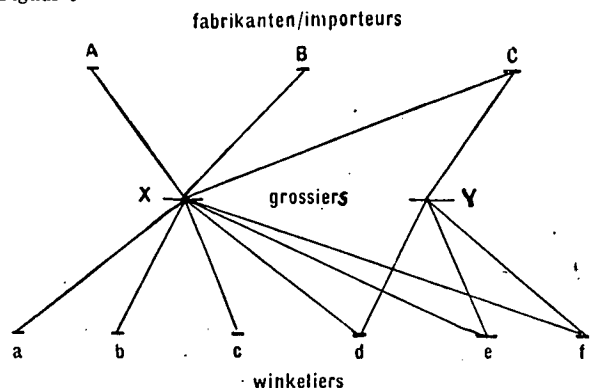

Figuur 2

in figuur 2 een ideaal-toestand is weergegeven. Immers, de toestand is niet zoo, dat een winkelier al zijn behoeftigheden geheel of practisch geheel van één grossier betreft; neen, hij betreft vaak van twee, drie of meer leveranciers, afgezien nog van de goederen, welke hij rechtstreeks van den fabrikant krijgt toegezonden. De distributie vindt dus niet zoo economisch plaats als hierboven is gesuggereerd. Neemt men bijv. aan, dat de winkeliers a, b en c de producten van fabrikanten A, B en C alle via grossier X betrekken, de winkeliers d, e en f daarentegen via grossier Y de producten van A en B en via grossier Z de producten van C, dan ontstaat fig. 3. Bedroeg in fig. 1 het aantal verkoophandelingen en ver-

Figuur 3

¹⁾ Men zie bijv. het prae-advies van Dr. J. F. ten Doesschate voor den Koninklijken Nederlandschen Middenstandsbond (1931) „Plaats en taak van den grossier in het distributie-proces” en diens artikel in E.-S. B. van 17 October 1934 over „Het vrijwillige filiaalsysteem”.

zendingen achttien en in fig. 2 negen, in fig. 3 is het wederom gestegen tot dertien.

Zou de winkelier daarentegen zijn orders zooveel mogelijk concentreren bij denzelfden grossier, en zouden zijn collega's-grossiersklanten denzelfden gedragslijn ten opzichte van hun grossiers volgen, dan zou de grossier grootere inkoopten kunnen doen en lagere inkoopsprijzen kunnen bedingen. Daar komt nog bij, dat de kosten van den grossier per omgezette eenheid lager zouden zijn. Hoewel de uitdrukking „vaste kosten” onmiddellijk aan machines doet denken, zijn de kosten in het handelsbedrijf — en ook in het grossiersbedrijf — voor een belangrijk deel vast, ofschoon hier de menschelijke arbeidskracht verreweg overheerschend is. Hoe grooter omzet, hoe lager naar verhouding de kosten. Deze gedachtengang is door het vrijwillig filiaalbedrijf in de practijk toegepast.

Men zal zich afvragen, of de winkeliersinkoopverenigingen deze principes niet reeds toegepast hadden. Inderdaad, maar men dient te bedenken, dat de inkoopverenigingen weliswaar den grossier uitschakelen, maar niet al diens functies overnemen. Inkoopverenigingen houden in het algemeen geen voorraden aan, verleen ook geen crediet, en zorgen vaak ook niet voor het transport der goederen. De uitoefening van deze functies en de daarmee gepaard gaande kosten kwamen dus ten laste van fabrikant of van winkelier. De grossier in het vrijwillig filiaalbedrijf vervult echter ook deze functies.

Een ander voordeel, dat het vrijwillig filiaalbedrijf voor de winkeliers aantrekkelijk maakt, is gelegen in de mogelijkheid van *centrale voorlichting op allerlei gebied*, doch in het bijzonder op het gebied van de *moderne, op wetenschappelijke leest geschoeide bedrijfsvoering*. De zelfstandige winkelier verricht vele functies: hij is zoowel verkoper als inkoop, zoowel boekhouder als reclameman, zoowel bedrijfs-econoom als practicus. Het is niet te verwachten, dat er velen al deze functies volkomen beheerschen; integendeel, het zal slechts weinigen gegeven zijn om deze functies op een volkomen bevredigende wijze te verrichten. Het ligt dus ook in de rede, dat het vrijwillig filiaalbedrijf den winkelier van eenige dezer functies ontlast. Daarvoor komen o.m. in aanmerking die van boekhouder, reclameman, bedrijfs-econoom; de leiding van het vrijwillig filiaalbedrijf kan deze functies veel doeltreffender uitoefenen dan elk der winkeliers afzonderlijk. Hier ligt voor het vrijwillig filiaalbedrijf een groot arbeidsveld braak; de wetenschappelijke bedrijfsvoering, welke het grootbedrijf ook in den kleinhandel geïntroduceerd heeft, kan door samenwerking ten volle door het kleinbedrijf toegepast worden. Voorlichting resp. onderricht op het gebied van bedrijfs-economie, financiering, reclameler, invoering van uniforme boekhoudschema's, toepassing van nieuwe methoden van verkoop, organisatie van gemeenschappelijke reclame-campagnes, ziedaar eenige functies, welke het vrijwillig filiaalbedrijf als haar bijdrage tot de moderne bedrijfsvoering van de aangesloten zaken zou kunnen beschouwen. Indien de boekhoudingen der aangeslotenen uniform bijgehouden worden, bevatten deze een schat van gegevens voor de zgn. bedrijfsvergelijking, de onderlinge vergelijking van de bedrijfsgegevens der onderscheidene zaken met het doel de prestaties in verhouding tot de kosten gunstig te ontwikkelen.

Het vrijwillig filiaalbedrijf biedt, gelijk hierboven uiteengezet, de mogelijkheid de voordeelen van het grootbedrijf te paren aan die van het kleinbedrijf. Een van de troeven, welke het kleinbedrijf in vergelijking met de grootwinkelbedrijven immers nog in handen heeft, is die van het persoonlijke karakter der zaak, de persoonlijke „service”, welke den klant geboden wordt. De banden, welke tusschen middenstandswinkelier en klant bestaan, zijn altijd steviger geweest dan die tusschen filiaalchef of bediende en klant. Het vrijwillig filiaalbedrijf handhaaft de zelfstandigheid van de aangeslotenen zooveel mogelijk, al dienen

De groote beweging van de bevolking in die periode is algemeen bekend. Steeds verder ging de uitbreiding van het bewoonde gebied naar het Westen, onder aanmoediging van de Regeering. De „Home-Stead Acts” boden elke bewoner de kans op een woonstee op eigen grond. Omstreeks 1900 was de grens bereikt, in dien zin, dat de Vereenigde Staten vrijwel in hun geheel tot bewoond gebied waren geworden. De bevolkingsdichtheid bedroeg in dat jaarechter nog niet meer dan 25 bewoners per vierkante mijl.

Wat den gang der bevolkingstoename betreft, deze onderging na de eeuwwisseling in zooverre een wijziging, dat de groei der bevolking in de daaropvolgende tien jaren constant bleef. Eerst de wereldoorlog deed het toenemingspercentage wederom aanzienlijk dalen.

De beperking van de immigratie.

Bij het einde van den oorlog 1914—1918 brak zich in de Vereenigde Staten een politiek baan, welke de problemen van Europa nog zwaarder maakte. In 1921 kwam n.l. een immigratiewet tot stand, welke de contingentering der immigratie van blanken invoerde. Bij deze wet werd als basisjaar, voor de toewijzing der contingenten aan verschillende landen, het jaar 1910 gekozen. Deze wet werd verscherpt bij de groote immigratiewet van 1924, behelzende de beperking van de immigratie van vreemdelingen in de Vereenigde Staten. Deze wet hield in, dat de toelating van burgers uit elken Staat, welke onder het contingenten-stelsel viel, jaarlijks werd beperkt tot 2 pCt. van het aantal uit dien Staat geboortige personen, welke in 1890 in de Vereenigde Staten hun woonplaats hadden.

Vergeleken bij de wet van 1921 betweekend plaats verleggen van het basisjaar een aanzienlijke verscherping van de discriminatie. Na 1896 gaat n.l. de meerderheid in het aantal immigranten van de Noord-Westelijke en Westelijke Europeesche landen steeds sterker op Zuid- en Oost-Europaesche landen over. De wet van 1924, die de toelating bond aan een jaar, waarin de immigrantenstroom uit laatstgenoemde gebieden betrekkelijk gering was, bevatte dus behalve de beperking ook een sterke discriminatie.

Teneinde de beteekenis van deze wet te kunnen nagaan, is het dienstig, ter vergelijking, eenige der immigratiecijfers uit voorgaande perioden te bezien. Daarbij blijkt, dat in de periode 1850—1900 in totaal 16,6 miljoen immigranten het land binnenkwamen, van wie 9 miljoen in de laatste twintig jaar van dat tijdvak. Tusschen 1900 en 1910 bedroeg het aantal immigranten 8,3 miljoen, hetgeen mede een verklaring geeft voor de stabiliteit van den bevolkingsgroei in die periode ¹⁾. Van 1920—1924 werden 2.775.000 immigranten toegelaten, dat is dus gemiddeld 535.000 per jaar.

Het contingenten-stelsel van de wet van 1924 had tengevolge, dat het gemiddeld aantal jaarlijks toe te laten vreemdelingen voor het tijdvak 1925—1929 op 164.667 werd gesteld, dus meer dan getierceerd werd ten opzichte van de voorgaande periode van vijf jaren. In 1929 trad een bepaling van de wet in werking, waarbij een maximum van ongeveer 150.000 werd ingesteld, dat aan de verschillende „gecontingenteerde” naties werd toegedeeld naar verhouding van hun bevolkingsaandeel in 1920. Dit wijzigde de discriminatie dus aanzienlijk, hetgeen echter feitelijk geen groot inroep meer hebben. Wij wijzen er voorts op, dat het binnenkomen van burgers, die vijf jaren in één der landen van het Amerikaansche continent hebben vertoefd, buiten de contingenten-wetgeving valt, zoodat het getal 150.000 dus niet het absolute totaal der jaarlijksche immigratie in de Vereenigde Staten weergeeft.

De depressie in de Vereenigde Staten, welke in 1929 begon, heeft overigens tengevolge gehad, dat er sedert

1931 zelfs per saldo meer vreemdelingen uit de Vereenigde Staten zijn heengegaan, dan er krachtens de immigratiecontingenten zijn toegelaten. Sedert het uitbreken van den oorlog staat de „economische immigratie” vrijwel geheel stil. Daartegenover staat een toeneming der immigratie uit politieke motieven, welke quantitatief echter niet met de immigratie uit voorgaande perioden vergelijkbaar is.

Er zijn gegevens bekend, welke een belangwekkende illustratie geven van de verandering, welke zich in het type der immigranten heeft voltrokken.

Toegelaten immigranten, gesplitst naar beroep.
1910—'14 1934—'36
in pCt. van het totaal ¹⁾

vrije beroepen	0.9	15.0
geschoold	11.2	23.6
ongeschoold	43.0	22.5
van wie ongeschoolde landarbeiders	18.7	2.7
„ „ „ „arbeiders”	14.2	7.5
commercieel	1.8	9.8

¹⁾ Berekend uit „Statistical Abstract of the U.S.A.”.

Hier zijn dus tegenover elkaar gesteld de laatste immigratieperiode van den ouden stempel en de betrekkelijk als normaal te beschouwen middenperiode van het laatst verlopen decennium. Zelfs als men er rekening mede houdt, dat de snelle toeneming van het aantal personen, in de vrije beroepen werkzaam, ten deele haar oorsprong vindt in politieke omstandigheden, blijkt de tendens naar het aantrekken van hooger gequalificeerde arbeidskrachten uit het omgaan der percentages voor geschoolden en ongeschoolden arbeid en de stijging van het aantal personen in de commercieele beroepen. Naar alle waarschijnlijkheid zal de discriminatie, bij de immigratiewetten ingevoerd, ook invloed hebben uitgeoefend op de afneming van het aantal ongeschoolden.

Nog een bewijs van de verandering in de samenstelling der immigranten trekt de aandacht. Terwijl in de periode 1910—1914 de procentuele verhouding tusschen het aantal mannelijke en vrouwelijke personen bij de immigrerenden was als twee tot één, stonden in 1934—1936 tegenover elke duizend vrouwelijke immigranten slechts 680 mannen. Ook dit wijst er dus op, dat de immigratie sterk van aard was veranderd. Niet langer gingen vooral alleenstaande mannen naar de Vereenigde Staten teneinde zich daar een bestaan te scheppen; veeleer is een zekere consolidatie merkbaar, doordat in deze periode vooral families en familieleden van reeds in Amerika woonachtigen werden toegelaten. Dit hangt samen met de uitzonderingsbepalingen, welke de wet van 1924 bevatte ten opzichte van de toelating van echtgenooten en familieleden van Amerikaansche burgers buiten de contingenten om. Voor de latere jaren heeft het ten deele overgaan van de economische in een politieke immigratie deze verandering in de hand gewerkt.

Ondanks de belemmering van de immigratie groeide de bevolking van de Vereenigde Staten tusschen 1920 en 1930 iets sneller dan in de onmiddellijk voorafgaande periode van 10 jaren. Het bestaan van den oorlogstoestand in de laatstgenoemde periode biedt voor dit verschijnsel een gereede verklaring.

De bevolkingstoestand in 1930.

Hoe was nu de stand van de bevolking in 1930, de laatste volkstelling, waarover — voorloopig — uitvoerige gegevens bekend zijn?

Het continentale gebied der Vereenigde Staten, waartoe wij ons zullen bepalen, had in dat jaar een inwonertal van 122½ miljoen en een bevolkingsdichtheid van 41.3 per vierkante mijl. Van deze bevolking woonde 56.2 pCt. in gebieden met een stedelijk karakter, waarbij de schei-

¹⁾ Gegevens ontleend aan „Statistical Abstract of the U.S.A.”; 1937, pg. 97.

dingslijn tusschen stad en platteland ligt bij een inwonertal per gemeente van 2500; 43.8 pCt. van de bevolking was dus op het platteland woonachtig. De geweldige urbanisatie, welke zich in vijftig jaren had voltrokken, treedt te voorschijn in het feit, dat, nog in 1880, slechts 28.6 pCt. van de bevolking tot de stedelijke behoorde. Het is niet steeds zoo geweest, dat de immigranten onmiddellijk doortrokken naar de landbouwgebieden. Het blijkt, dat zij zich relatief het sterkst vestigden in de oudere woongebieden, waaruit de oorspronkelijke bevolking zelfs ten deele opschoof²⁾. Een uitzondering hierop vormen de Zuidelijke Staten, waar het percentage in den vreemde geborenen van 1850—1900 zelfs voortdurend afnam.

Men kan de immigratie ook van een ander oogpunt uit bezien, en zich afvragen, hoe groot het „vreemde” element in de U.S.A., onder invloed van den massalen intocht van buitenlanders, eigenlijk is.

Het blijkt dan, dat in 1930 ruim 14 miljoen inwoners der Vereenigde Staten in den vreemde waren geboren, dat was 11.6 pCt. der totale bevolking.

Het Nederlandsche element.

Een vraag, welke meer in het bijzonder voor ons land belangwekkend is, is die naar het aandeel van de Nederlanders in de samenstelling van de bevolking. Op grond van de telling van 1790 heeft men, zooals wij in het voorgaande reeds vermeldden, getracht een overzicht te krijgen van de samenstelling van de bevolking naar de oorspronkelijke nationaliteit. Daar de telling van 1790 geen directe gegevens dienaangaande bevatte, is deze classificatie geschied naar de namen der gezinshoofden. Wanneer men de orthographische verbastering nagaat, welke een persoonsnaam in een vreemde taal pleegt te ondergaan, wordt men allicht huiverig voor dit criterium. Zoo komen op den naam „de Waal” variaties voor, welke uiteenloopen van „Duel” tot „Dewell”³⁾.

Anderzijds zijn er echter ook zeer sprekende gevallen. Over de afkomst van de 262 gezinshoofden, die „Hollands” heeten, kan men niet twijfelen, terwijl ook „Dijkman” zeker uit de lage landen kwam! In elk geval is men tot de conclusie gekomen, dat van de 3 miljoen blanke inwoners in 1790 er ongeveer 79.000, d.i. ongeveer 2.5 pCt., Nederlanders waren. Onder de immigranten uit de periode 1850—1900 waren bijna 117.000 Nederlanders; van 1900—1930 kwamen 118.928 Nederlanders als immigranten der Vereenigde Staten binnen. In totaal dus bijna 236.000 personen, van wie ruim de helft in de eerste dertig jaren van deze eeuw immigrereerden. Wenden wij ons thans tot de cijfers over 1930, dan vormen de Nederlanders 1 pCt. van het totaal der in het buitenland geborenen, met een totaal aantal van 133.133. Het verschil is op drie oorzaken, nl. naturalisatie, vertrek en sterfte terug te voeren.

Gelijk van zelf spreekt, geeft dit cijfer geen juist beeld van het Nederlandsche element. Om dit te kunnen benaderen, zou men o.a. den relatieven gezinsovervang van de Nederlandsche ten opzichte van de andere groepen moeten kennen en evenzeer zou men op de hoogte moeten zijn van het behoud van Nederlandsche trekken in volgende generaties. Over geen van beide gegevens hebben wij de beschikking.

Wel zijn echter gegevens bekend over de vestigingsplaats der uit Nederland geboortigen, welke tot de uitkomst, weergegeven in de tabel bovenaan de volgende kolom, leiden.

De volkstelling van 1940.

Keeren wij na deze uitweiding tot ons hoofdonderwerp, de algemeene bevolkingsbeweging, terug, dan hebben wij thans ongetwijfeld een voldoende grondslag om de be-

teekenis van de resultaten van de volkstelling van 1940 Vestigingsplaats der uit Nederland geboortigen in 1930¹⁾.

	Aantal	pCt.
totaal U.S.A.	133.133	100
van wie:		
in Midden Atl. Staten	30.960 ²⁾	23.3
in N.-O. Centrale Staten	57.443 ³⁾	43.2
in N.-W. Centrale Staten	20.532 ⁴⁾	15.4
in Pacific Staten	13.383	10.6

¹⁾ Statistical Abstract of the U.S.A.; 1937, pg. 28.

²⁾ Van wie 96 pCt. in New-York en New-Yersey.

³⁾ Van wie ruim 80 pCt. in Illinois en Michigan.

⁴⁾ Van wie ongeveer de helft in Iowa.

te kunnen belichten. Het belangrijkste laat zich kort samenvatten: gedurende het tijdvak van 1930—1940 werd de toenemingsgraad van de Amerikaansche bevolking meer dan gehalveerd; zij daalde van 16 pCt. tusschen 1920 en 1930 tot ruim 7 pCt. in de jongste periode. De totale bevolking bedroeg diensgevolge op 15 April 1940: 131.669.000⁴⁾.

Het officieele rapport van het bevolkingsbureau zegt onomwonden, wat dit inhoudt: „Het is duidelijk, dat, als de tegenwoordige trend aanhoudt, de Vereenigde Staten over ongeveer dertig of veertig jaar een stationnaire of zelfs dalende bevolking tegemoet moeten zien.”

Twee vragen rijzen, nl.: welke oorzaken kunnen voor deze ontwikkeling worden aangewezen, en welke gevolgen kan men daaruit voorzien?

Drie factoren bepalen de beweging van de bevolking: de geboorten, de sterften en het saldo der migratie.

De laatste factor, waarbij voor de Vereenigde Staten de nadruk valt op de immigratie, hebben wij in het voorgaande reeds behandeld. Het tot stilstaan komen van de immigratie is ongetwijfeld één der oorzaken van de vermindering van de bevolkingstoename.

Hoe is het gesteld met de beide andere factoren? Het blijkt, dat de negatieve factor, de sterfte, voor dezen teruggang niet aansprakelijk kan worden gesteld. De gemiddelde levensduur — d.w.z. het aantal jaren, dat een bepaalde leeftijdsgroep gemiddeld nog zal leven — is in de Vereenigde Staten bij voortdurend gestegen. In 1919—21 bedroeg de gemiddelde levensduur voor een pasgeborene der blanke bevolking 56,34 jaar, in 1929—31 59,12 jaar, in 1938 62,12 jaar⁵⁾. De levenskansen zijn dus in deze periode in de Vereenigde Staten nog verbeterd.

De eenige resteerende verklaring van de snelle afnemening van den bevolkingsgroei moet dus gelegen zijn in den loop der geboortecijfers. De meest nauwkeurige wijze om het reproductievermogen van een volk te bepalen, is het vaststellen van den zgn. netto reproductievoet. Hierbij gaat men na het netto geboortecijfer van vrouwelijke kinderen per 1000 vrouwen, uit elke leeftijdsgroep tusschen de 15 en 50 jaar. Aan de hand van sterfgetafels kan worden nagegaan, hoeveel van deze kinderen leven van het vijftiende tot het vijftigste jaar. De methode komt er dus op neer, dat men onderzoekt — aannemende het constant blijven van fertiliteit en specifieke sterftecijfers — in hoeverre het aantal vrouwen tusschen de 15 en 50 jaar zich remplaceert in de volgende vrouwelijke generatie. Wanneer dit cijfer daalt beneden de één, wil dit derhalve zeggen, dat de bevolking, wanneer althans de vruchtbaarheid ongewijzigd blijft, op den duur niet in stand zal worden gehouden. In de Vereenigde Staten is de netto-reproductievoet, welke in 1930 nog 1,078 bedroeg, in de daaropvolgende jaren tot 0,96 gedaald.

Zooals uit het voorgaande volgt, behoeft dit niet op

⁴⁾ Stuart Chase: „What the new census means”. Public Affairs Pamphlet No. 56. Ook de andere feitelijke gegevens betreffende de volkstelling 1940 zijn aan deze publicatie ontleend.

⁵⁾ Ontleend aan „Annuaire Statistique”, 1939/40, p. 66.

²⁾ „A century of population growth in the U.S.A. 1790—1900”, Bureau of the Census 1909.

³⁾ „A century of population growth”, pg. 239 sqq.

korten termijn te leiden tot een daling van het bevolkingsaantal. Bij een gunstigen leeftijdsopbouw, d.w.z. een gemiddeld jeugdige bevolking, kan de verlenging van den levensduur het absolute bevolkingsaantal geruimen tijd op peil houden. Dit verandert echter aan de kern van het verschijnsel niets; op den duur moet een daling van den netto-reproductievoet, d. i. van het remplaceringsvermogen, onherroepelijk tot een achteruitgang van de bevolking leiden; altijd echter onder de veronderstelling, dat de vruchtbaarheid gelijk blijft.

Op een tweede probleem, dat uit hetzelfde verschijnsel voortvloeit, wezen we reeds. Een inkrimpende bevolking zal relatief verouderen. De bevolkingsgroepen in de hogere leeftijdsklassen zullen steeds zwaarder worden bezet. Onder invloed van de vermindering van de immigratie, die vooral jonge menschen naar de Vereenigde Staten bracht, en het terugloopen van het geboortecijfer, doet zich dit proces daar inderdaad reeds voor.

Leeftijdsopbouw van de bevolking der V.S.

Leeftijd	pCt.	
	1930	1940
Beneden de 20 jaar	38.3	34.5
20 tot 64 jaar	55.7	58.7
65 jaar en ouder	5.5	6.8

Thans komt opnieuw de vraag naar voren: welke zijn hiervan de consequenties, meer in het bijzonder voor het economisch leven? Aan dit probleem is gedurende de laatste tien jaren, daar het verschijnsel zich in vrijwel alle Westersche landen voordeed, van wetenschappelijke zijde reeds vrij veel aandacht besteed. Daarbij kan men twee wegen inslaan. Eenerzijds kan men nagaan, welke de gevolgen zijn van een bevolkingsvermindering op den levensstandaard, anderzijds kan men onderzoeken, tot welke veranderingen in de vraag naar goederen en diensten de verschuiving tusschen de leeftijdsklassen zal leiden. Eenige implicaties van het laatstgenoemde verschijnsel, welke dadelijk voor de hand liggen, zijn bijv. de vermindering van het aantal schoolgaande kinderen — in de Vereenigde Staten tusschen 1930 en 1938 met één miljoen —, vermindering van de vraag naar woonruimte, een zwaardere druk van het, uit de productiehuishouding getreden, oudere bevolkingsdeel op de, relatief afnemende, productievegroepen. Dit alles klinkt a priori zeer aanvaardbaar. Men kan echter, met evenveel schijnbare bewijskracht het omgekeerde beredeneeren, wanneer men uitgaat van de veronderstelling, dat een vermindering van het bevolkingsaantal de welvaart per hoofd zal verhoogen. Deze en andere verschijnselen zouden zich in dat geval in het geheel niet drukkend voordoen. Deze laatste veronderstelling is echter alleen juist, als men er van uitgaat, dat een verminderende bevolking haar productievermogen op peil zal kunnen houden, hetgeen om verschillende redenen nog te bewijzen is. Wij halen deze laatste voorbeelden slechts aan, om te kunnen stellen, dat hier alle mogelijkheden aanwezig zijn voor veel apodictisch beweren en veel onvruchtbaar debat. Daarnaast echter evenzeer voor veel vruchtbaar, verklarend, werk, indien men althans voor oogen houdt, dat die zijde van het probleem, waardoor het een „levensquaestie” voor een volk wordt, buiten de economie ligt ⁶⁾.

H. W. LAMBERS.

⁶⁾ In een volgend artikel hopen wij het meest acute Amerikaansche bevolkingsvraagstuk, de interne bevolkingstrek, te behandelen.

HET VRIJWILLIG FILIAALBEDRIJF.

De organisatie van den binnenlandschen handel is de laatste jaren onderwerp van vele beschouwingen geweest. Velen herinneren zich nog wel de polemiek, welke vóór September 1939 gevoerd werd tusschen enerzijds de voorstanders van het kleinbedrijf in den handel en anderzijds de voorstanders van het grootbedrijf. Deze polemiek is na genoemden datum terecht op den achtergrond geraakt. Daar immers veel grootere belangen, welke ten nauwste met de goederenvoorziening van de bevolking van Nederland verband hielden, de aandacht vroegen, werd de strijdbijl, als wij het zoo noemen mogen, begraven.

Het is ons echter opgevallen, dat bij de bedoelde polemiek en ook daarna één bedrijfsvorm in den handel niet die belangstelling ondervond, welke hij, gezien zijn economische verdiensten, wel had mogen verwachten. Wij hebben hier het oog op het zgn. *vrijwillig filiaalbedrijf*, waaraan wij in dit opstel eenige beschouwingen willen wijden.

Ontstaan van het vrijwillig filiaalbedrijf.

Het vrijwillig filiaalbedrijf zou men kunnen omschrijven als een organisatievorm van winkeliers, al of niet in combinatie met een of meer grossiers, welke, onder handhaving van ieders juridische en financieele zelfstandigheid, ten doel heeft centraal en uniform georganiseerden in- en verkoop in den meest uitgebreiden zin. Het ontstaan van dezen bedrijfsvorm dient gezien te worden in het licht van de ontwikkeling der onderscheidene bedrijfsvormen in den handel gedurende de laatste decennia. De opkomst van het grootbedrijf in den kleinhandel bedreigde niet alleen de zelfstandige winkeliers, doch ook de grossiers. Immers ontnamen de grootwinkelsbedrijven een deel van het debiet van de middenstandszaken, de klanten van den grossier. Mindere verkoop voor den winkelier betekende ook kleinere orders voor den grossier, terwijl anderzijds de grootwinkelsbedrijven zelf uiteraard van de diensten van den grossier in 't algemeen geen gebruik maken, daar zij, door hun groote omzetten in staat gesteld, rechtstreeks van producent resp. importeur koopen, dan wel zelf de productiefunctie tot zich getrokken hebben (integratie).

Lag het dan ook niet voor de hand, dat winkelier en grossier, erkennende, dat hun belangen ten aanzien van de concurrentie van het grootbedrijf parallel liepen, elkander de hand reikten, om te trachten gezamenlijk aan deze concurrentie het hoofd te bieden?

Er was voor den grossier nog een bijzonderé reden om een inniger contact met den winkelier te zoeken. Ook van winkelierszijde bedreigde hem nl. uitschakeling. Er werden winkeliersinkoopverenigingen opgericht, met het doel de inkoop van de leden te combineren, om aldus een lagere inkoopsprijs te kunnen bedingen. Deze inkoopverenigingen waren immers voor een belangrijk deel in staat zich rechtstreeks met den producent of importeur in verbinding te stellen.

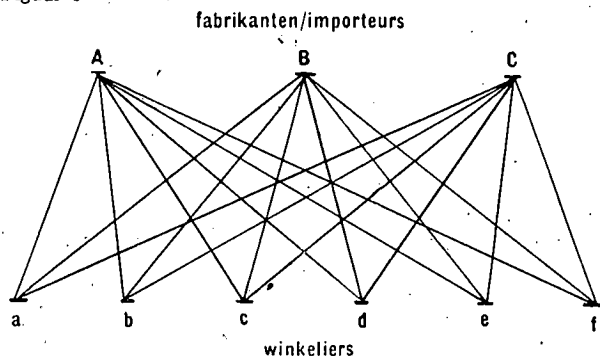
Voordeelen van het vrijwillig filiaalbedrijf.

Het vrijwillig filiaalbedrijf tracht nu, door zijn bijzondere wijze van organisatie, de voordeelen, die het grootbedrijf in den handel heeft ten opzichte van het kleinbedrijf, ook dit kleinbedrijf te bieden. Welke zijn dan de voordeelen, welke deze bedrijfsvorm den winkeliers biedt?

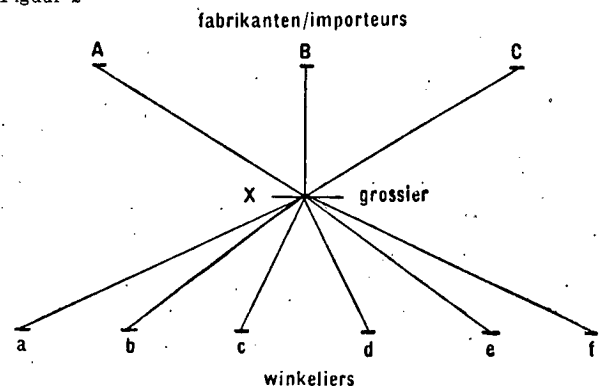
Allereerst het voordeel van den *grooten inkoop*, waardoor lagere prijzen bedongen kunnen worden. Het behoeft geen betoog, dat de inschakeling van den grossier op den weg, welke het goed van producent naar consument aflegt, in economischen zin nuttig kan zijn. Ware dit niet het geval, dan zou de grossier reeds lang niet meer die plaats in ons distributie-apparaat innemen,

welke hij thans nog inneemt. De besparing, welke door inschakeling van den grossier bereikt wordt op het aantal verkoophandelingen en het aantal verzendingen, is bekend¹⁾. De figuren 1 en 2 — overgenomen uit het in noot 1 vermelde prae-advies van Dr. J. F. ten Doesschate — spreken een duidelijke taal. Nu is het duidelijk, dat

Figuur 1

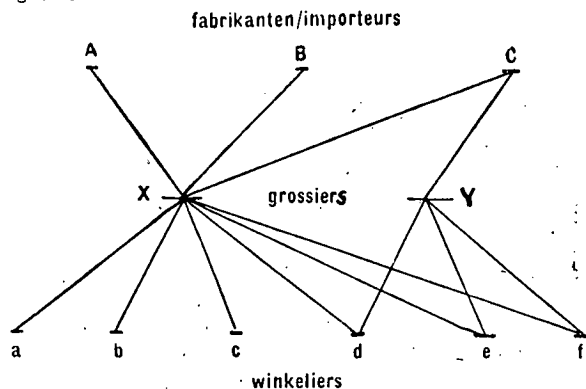

Figuur 2

in figuur 2 een ideaal-toestand is weergegeven. Immers, de toestand is niet zoo, dat een winkelier al zijn behoeftigheden geheel of practisch geheel van één grossier betreft; neen, hij betreft vaak van twee, drie of meer leveranciers, afgezien nog van de goederen, welke hij rechtstreeks van den fabrikant krijgt toegezonden. De distributie vindt dus niet zoo economisch plaats als hierboven is gesuggereerd. Neemt men bijv. aan, dat de winkeliers a, b en c de producten van fabrikanten A, B en C alle via grossier X betrekken, de winkeliers d, e en f daarentegen via grossier Y de producten van A en B en via grossier Z de producten van C, dan ontstaat fig. 3. Bedroeg in fig. 1 het aantal verkoophandelingen en ver-

Figuur 3

¹⁾ Men zie bijv. het prae-advies van Dr. J. F. ten Doesschate voor den Koninklijken Nederlandschen Middenstandsbond (1931) „Plaats en taak van den grossier in het distributie-proces” en diens artikel in E.-S. B. van 17 October 1934 over „Het vrijwillige filiaalsysteem”.

zendingen achttien en in fig. 2 negen, in fig. 3 is het wederom gestegen tot dertien.

Zou de winkelier daarentegen zijn orders zooveel mogelijk concentreeren bij denzelfden grossier, en zouden zijn collega's-grossiersklanten denzelfden gedragslijn ten opzichte van hun grossiers volgen, dan zou de grossier grootere inkoopten kunnen doen en lagere inkoopsprijzen kunnen bedingen. Daar komt nog bij, dat de kosten van den grossier per omgezette eenheid lager zouden zijn. Hoewel de uitdrukking „vaste kosten” onmiddellijk aan machines doet denken, zijn de kosten in het handelsbedrijf — en ook in het grossiersbedrijf — voor een belangrijk deel vast, ofschoon hier de menschelijke arbeidskracht verreweg overheerschend is. Hoe grooter omzet, hoe lager naar verhouding de kosten. Deze gedachtengang is door het vrijwillig filiaalbedrijf in de practijk toegepast.

Men zal zich afvragen, of de winkeliersinkoopverenigingen deze principes niet reeds toegepast hadden. Inderdaad, maar men dient te bedenken, dat de inkoopverenigingen weliswaar den grossier uitschakelen, maar niet al diens functies overnemen. Inkoopverenigingen houden in het algemeen geen voorraden aan, verleenen ook geen crediet, en zorgen vaak ook niet voor het transport der goederen. De uitoefening van deze functies en de daarmee gepaard gaande kosten kwamen dus ten laste van fabrikant of van winkelier. De grossier in het vrijwillig filiaalbedrijf vervult echter ook deze functies.

Een ander voordeel, dat het vrijwillig filiaalbedrijf voor de winkeliers aantrekkelijk maakt, is gelegen in de mogelijkheid van *centrale voorlichting op allerlei gebied*, doch in het bijzonder op het gebied van de *moderne, op wetenschappelijke leest geschoeide bedrijfsvoering*. De zelfstandige winkelier verricht vele functies: hij is zoowel verkooper als inkoop, zoowel boekhouder als reclameman, zoowel bedrijfsseconoom als practicus. Het is niet te verwachten, dat er velen al deze functies volkomen beheerschen; intégendeel, het zal slechts weinigen gegeven zijn om deze functies op een volkomen bevredigende wijze te verrichten. Het ligt dus ook in de rede, dat het vrijwillig filiaalbedrijf den winkelier van eenige dezer functies ontlast. Daarvoor komen o.m. in aanmerking die van boekhouder, reclameman, bedrijfsseconoom; de leiding van het vrijwillig filiaalbedrijf kan deze functies veel doeltreffender uitoefenen dan elk der winkeliers afzonderlijk. Hier ligt voor het vrijwillig filiaalbedrijf een groot arbeidsveld braak; de wetenschappelijke bedrijfsvoering, welke het grootbedrijf ook in den kleinhandel geïntroduceerd heeft, kan door samenwerking ten volle door het kleinbedrijf toegepast worden. Voorlichting resp. onderricht op het gebied van bedrijfseconomie, financiering, reclameler, invoering van uniforme boekhoudschema's, toepassing van nieuwe methoden van verkoop, organisatie van gemeenschappelijke reclame-campagnes, ziedaar eenige functies, welke het vrijwillig filiaalbedrijf als haar bijdrage tot de moderne bedrijfsvoering van de aangesloten zaken zou kunnen beschouwen. Indien de boekhoudingen der aangeslotenen uniform bijgehouden worden, bevatten deze een schat van gegevens voor de zgn. bedrijfsvergelijking, de onderlinge vergelijking van de bedrijfsgegevens der onderscheidene zaken met het doel de prestaties in verhouding tot de kosten gunstig te ontwikkelen.

Het vrijwillig filiaalbedrijf biedt, gelijk hierboven uiteengezet, de mogelijkheid de voordeelen van het grootbedrijf te paren aan die van het kleinbedrijf. Een van de troeven, welke het kleinbedrijf in vergelijking met de grootwinkelsbedrijven immers nog in handen heeft, is die van het persoonlijke karakter der zaak, de persoonlijke „service”, welke den klant geboden wordt. De banden, welke tusschen middenstandswinkelier en klant bestaan, zijn altijd steviger geweest dan die tusschen filiaalchef of bediende en klant. Het vrijwillig filiaalbedrijf handhaaft de zelfstandigheid van de aangeslotenen zooveel mogelijk, al dienen

deze uit den aard der zaak op verschillende punten hun beslissingsbevoegdheid aan de leiding over te dragen.

Bij de vorming van een vrijwillig filiaalbedrijf moeten eenige algemeene gezichtspunten in aanmerking genomen worden. Aangezien de combinatie er een van vrijwilligen aard is, is het niet wel mogelijk om twee winkeliers, welke in elkaars nabijheid hun bedrijf uitoefenen, beide in dezelfde combinatie op te nemen. Bij voorkeur komen dus die winkeliers in aanmerking, die geen directe concurrenten van elkaar zijn. Ditzelfde geldt voor de grossiers, voorzover er meer tot de combinatie behooren. In 't algemeen genieten die grossiers de voorkeur, waarvan de afzetgebieden elkaar in het geheel niet bedekken. Voorts wordt ook een zekere selectie toegepast op de winkeliers wat betreft hun credietwaardigheid²⁾.

Het vrijwillig filiaalbedrijf in Amerika.

Amerika is de bakermat van het vrijwillig filiaalbedrijf, dat aldaar op levensmiddelengebied een zeer groote vlucht heeft genomen. De „voluntary chain” ontwikkelde zich hier in twee vormen, t.w. in den vorm van een samengaan van winkeliers onder de leiding van een grossier, de zgn. „voluntary group” en in den vorm van samengaan van uitsluitend winkeliers, de zgn. „coöperative group”.

In 1921 werd door een aantal zelfstandige winkeliers, in samenwerking met een grossier, het eerste als zoodanig georganiseerde vrijwillig filiaalbedrijf opgericht, bekend onder den naam van Red and White Stores. In 1926 kwam de Independent Grocer's Alliance of America tot stand, welke uitgroeide tot één der grootste vrijwillige filiaalbedrijven. Daarna volgden o.a. The Nation-Wide Stores (1926), the Clover Farm Stores (1926) en in 1928 the National Retailer-Owned Grocers, welke organisatie heden een honderdtal grossiers en ruim 22.000 winkeliers omvat.

Tegen het einde van 1940 bestonden er in Amerika 836 voluntary and coöperative groups met 113.501 aangesloten winkels, waarvan 559 voluntary groups met 84.830 aangesloten winkels en 277 coöperative groups met 28.671 aangesloten winkels.

De zgn. voluntary groups, dat zijn dus die vrijwillige filiaalbedrijven, welke onder leiding van een grossier staan, hebben in Amerika, zooals ook uit het bovenstaande blijkt, een veel grootere ontwikkeling te zien gegeven dan de zgn. coöperative groups. Tezamen hebben zij zich ontwikkeld tot een hoogte, waar zij een omzet bereikten, die grooter is dan de gezamenlijke omzet van de filiaalbedrijven en super-markets³⁾.

Het vrijwillig filiaalbedrijf in Zweden.

Ook in Zweden heeft het vrijwillig filiaalbedrijf zich ontwikkeld. In 1937 waren daar te lande 6 van deze bedrijven werkzaam, welke in dit jaar een totaal omzet bereikten van Kr. 83.5 miljoen. De twee grootste vrijwillige filiaalbedrijven zijn hier A/B Hakon Swensson (Hakonbolaget) te Västerås (met in 1937 2051 aangesloten winkels) en A/B Speceristernas Varuinköp S. V. te Stockholm⁴⁾.

Het vrijwillig filiaalbedrijf in Nederland.

In 1931 werd het vrijwillig filiaalbedrijf hier te lande voor het eerst toegepast in de levensmiddelenbranche. Op initiatief van den heer A. J. M. van Well, grossier te Zoetermeer, werd opgericht het „Eerste Nederlandse Vrijwillige Filiaalbedrijf De Spar”. In vijf jaren tijds groeide deze groep uit tot een organisatie van 2200 winkeliers en 14 grossiers.

²⁾ Ditzelfde geschiedt ook door de winkeliersinkoopverenigingen.

³⁾ Deze statistische gegevens zijn ontleend aan The Voluntary and Coöperative Groups Magazine van December 1940.

⁴⁾ Zie Prof. Dr. Julius Hirsch „Kennzahlen des Skandinavischen Grosshandels”, Kopenhagen 1939.

De doelstellingen van „De Spar” zijn de volgende⁵⁾:
1e. Algemeene voorlichting en opvoering van het ontwikkelingspeil van den winkelier.

2e. Hulp bij de administratie; deskundige adviezen, b.v. voor verbetering der bestaande winkelpanden, verbouwingen enz.; hulp bij het incasseeren van dubieuze vorderingen; hulp bij de etalageverzorging; georganiseerde vakopleiding.

3e. Verzorging van reclames; meer contact met den consument.

4e. Opvoering van het concurrentie-vermogen van den winkelier door:

a. lagere inkoopsprijzen;

b. het uitschakelen van onderlinge concurrentie door beperking van het aantal Spar-leden.

Ten aanzien van de interne organisatie kan nog het volgende opgemerkt worden: de winkelier is geheel vrij in zijn bedrijfsvoering; hij kan gebruik maken van de centrale inkooporganisatie. De aangesloten winkeliers krijgen hun goederen geleverd tegen wereldmarkt-prijs, verhoogd met kosten van vervoer, verzekering, enz. Voor de marktartikelen bepalen zij hun winst-marge zelve; de merk-artikelen moeten echter tegen den vastgestelden verkoopprijs verkocht worden. Teneinde prijsknoeierijen te voorkomen, kunnen de Spar-leden over het al of niet toelaten van nieuwe leden in hun rayon hun stem laten gelden. Van belang is voorts, dat de winkeliers de goederen contant betalen; voor financieel zwakke winkeliers is toetreding tot „De Spar” dus niet mogelijk.

„De Spar” geeft een maandblad uit, „De Sparketting”, waarin de verschillende vraagstukken op het gebied van verkoopkunde, reclame, administratie, étalage-verzorging (cursus lakschrijven), welke voor den winkelier van belang zijn, behandeld worden. De Sparwinkeliers verspreiden onder de cliënten het consumentenblad „De Spar”. In normale tijden is, naar de Sparcentrale mededeelde, de oplage bijna 100.000 exemplaren per week; thans is deze iets minder. Voor de Sparreizigers wordt een maandblad uitgegeven, genaamd „De Sparschakels”, dat bedoeld is als een band tusschen de Sparcentrale en de reizigers der zgn. Spar-afdeelingen.

Periodiek worden reclame-campagnes op touw gezet. Er is een Spar-boekhoudbureau, dat voor de aangeslotenen tegen een geringe vergoeding een eenvoudige boekhouding bijhoudt. Periodiek worden, met behulp van de ter beschikking gekomen boekhoudkundige gegevens, overzichten omtrent de ontwikkeling der omzetten, der kosten enz., aan de deelnemers verstrekt. Plannen tot verderen uitbouw van deze voorlichting op administratief en bedrijfseconomisch gebied zijn in voorbereiding.

De Sparwinkels zijn alle herkenbaar aan het Spar-embleem (een spar) en bovendien vaak aan een uniform uiterlijk van de pui (bijv. groen geschilderd). Sommige artikelen worden onder eigen merk verkocht.

De gedachte, welke aan het vrijwillig filiaalsysteem ten grondslag ligt, wordt voorts in toepassing gebracht door de Vereeniging „Centra” te Amersfoort. Ook hier werken grossiers en winkeliers uit de koloniale waren-branche in één organisatie samen. De grossiers-leden van deze organisatie waren reeds vroeger, speciaal ter behartiging van hun gezamenlijke inkoopbelangen, in de „N.V. Inkoopcentrale” samen gekomen. Ook de „Stichting Mazon Centrale”-te Middelburg, welke min of meer is voortgevloeid uit de grossiersvereeniging „Groep Mazon”, schijnt zich den laatsten tijd op het terrein van het vrijwillig filiaalsysteem te bewegen.

In het eerste van de hier volgende tabellen zijn enkele gegevens omtrent het vrijwillig filiaalbedrijf hier te lande opgenomen.

Omtrent de ontwikkeling van de omzetten mochten wij van de Spar-Centrale op bereidwillige wijze de in het tweede van deze staatjes vermelde gegevens ontvangen:

⁵⁾ Ontleend aan een jubileum-uitgave.

Vrijwillig filiaalbedrijf in de levensmiddelenbranche in Nederland.

Naam	Aantal aangesloten grossiers	Aantal aangesloten winkeliers
N.V. Spar-Centrale	14	2200 (in 1937)
Vereeniging Centra	12	onbekend
Stichting Mazon Centrale	11	onbekend

Totale verkoop van alle Spar-grossiers (1935 = 100):

1935	100.0
1936	108.4
1937	118.7
1938	123.1
1939	145.8
1940	175.5

Het is opmerkelijk, dat het vrijwillig filiaalbedrijf in Nederland, hoewel reeds een tiental jaren in toepassing, geen groote vlucht heeft genomen, in tegenstelling dus tot Amerika (de bakermat van dezen bedrijfsvorm) waar van een geweldigen groei gesproken kan worden, en met Zweden. Hier te lande wordt het alleen in de levensmiddelenbranche toegepast. Waarom is dit nog niet het geval geweest in andere branches? Hiervoor is niet gemakkelijk een verklaring te vinden. Is de individualistische geest, welke den middenstand in Nederland zoo vaak gekenmerkt heeft, in andere branches belangrijker geweest dan in de levensmiddelenbranche? Of komt het, doordat daar, zooals in het textielwarenvak, goed georganiseerde inkoopcombinaties den zelfstandigen winkelier reeds vele voordeelen boden van het vrijwillig filiaalbedrijf? Men denke bijv. aan inkoopcombinaties als St. Homobonus, Nederland en De Faam, welke jaarlijksche omzet in de miljoenen guldens loopt. Wij vellen hier geen oordeel over.

Toekomstige ontwikkeling.

Hoe staat het met de toekomstige ontwikkeling — de huidige oorlogsomstandigheden daarbij buiten beschouwing latende — van het vrijwillig filiaalbedrijf?

Naar onze meening kan het vrijwillig filiaalbedrijf, mits op de juiste wijze toegepast, ook in Nederland een gezonden groei te zien geven. Het biedt immers, zooals hierboven uiteengezet, naast de voordeelen van het grootbedrijf ook die, welke specifiek zijn voor het kleinbedrijf in den handel. Terwijl het enerzijds in staat zal zijn om op doeltreffende wijze aan de concurrentie van het grootbedrijf het hoofd te bieden, kan het anderzijds in de branches, waar uitsluitend of vrijwel uitsluitend het middenstandsbedrijf de voorkomende bedrijfsvorm is, de bedrijfsuitoefening volgens de moderne begrippen voeren ten bate van een zoo rationeel mogelijke distributie. Naar onze meening zal voor een gezonden groei het volgende onontbeerlijk zijn:

1e. Een vrij straffe organisatie. De aangesloten grossiers en winkeliers moeten zich ervan bewust zijn, dat zij deel uitmaken van een organisatie, welke alleen effectief kan arbeiden, indien alle deelnemers hun volle medewerking verleenen. De leiding van de organisatie moet op bepaalde gebieden, de bedrijfsvoering betreffende, bindende besluiten kunnen uitvaardigen.

2e. Bindende besluiten dienen uitsluitend na gemeenschappelijk overleg uitgevaardigd te worden. Machts-groeperingen binnen de organisatie, als gevolg waarvan een minderheid aan de meerderheid haar voorwaarden zou kunnen opleggen, dienen vermeden te worden.

3e. De grossiers hebben het recht zich met den verkoop der aangesloten winkeliers te bemoeien; de winkeliers moeten dit recht ook hebben ten aanzien van den inkoop der grossiers. Zij moeten, als uitvloeisel van dit recht, adviezen omtrent den inkoop naar voren kunnen brengen,

waaraan van grossierszijde de noodige aandacht besteed moet worden.

4e. Het moet den winkelier duidelijk zijn, dat het ook zijn belang is, om zijn handelsartikelen zooveel mogelijk bij den aangesloten grossier te betrekken. Uit den aard der zaak mag dit niet zoo ver gedreven worden, dat het den winkelier niet vrij zou staan om van bepaalde aanbiedingen, gelegenheidsaanbiedingen of andere, gebruik te maken. Dit zou het assortiment van den winkelier in een keurslijf dwingen, hetgeen zeker den verkoop niet ten goede zou komen. Overigens zal deze vrijheid, met het oog op het bepaalde onder 1e, binnen beperkte grenzen dienen te blijven.

5e. De voorlichting van den winkelier op het gebied van warenkennis en handelskennis, van de beginselen der bedrijfseconomie en de boekhouding moet krachtig voortgezet worden.

6e. Van grossierszijde zou ervoor gezorgd dienen te worden, dat de bediening der winkeliers op de meest economische wijze geschiedt. Het is in den groothandel geen zeldzaamheid, dat klanten bediend worden, die op zulk een afstand van de zaak gevestigd zijn, dat alleen de kosten van bezorging reeds de bruto-winst geheel of voor het grootste gedeelte opslokken. Waarom worden deze klanten dan niet aan andere groothandelaren overgelaten, zal men zich afvragen. Vaak geschiedt dit niet, omdat men niet geheel op de hoogte is van de kosten, welke aan de bediening van ver verwijderde klanten verbonden zijn: men staart zich dan blind op de vergroting van het omzetcijfer, welke bereikt wordt. In andere gevallen gebeurt het weer uit sleur: de klant is altijd bediend, waarom zou het nu niet meer gedaan worden? Terwijl een en ander uit privaat-economisch gezichtspunt al verre van rationeel is, is het ook uit algemeen economisch gezichtspunt niet gewenscht. Onderling overleg tusschen grossiers, welke in dezelfde streek gevestigd zijn, om de uitwassen van het overschrijden van elkanders afzetgebied af te snijden, zou een belangrijke stap in de goede richting zijn. Ten aanzien van deze aangelegenheden hebben grossiers, vereenigd in een vrijwillig filiaalbedrijf, een voor-sprong op de andere grossiers, omdat de afbakening der verschillende „invloedsferen” bij het vrijwillig filiaalbedrijf vanzelfsprekend is.

7e. Van de mogelijkheden der bedrijfsvergelijking, welke, indien een uniform boekhoudschema toegepast wordt, of de winkeliers bij een centraal boekhoudbureau zijn aangesloten, in zoo ruime mate aanwezig zijn, dient ten volle gebruik gemaakt te worden. In het bijzonder verdient het de voorkeur de perioden, waarover de gegevens der winkels met elkaar vergeleken worden, zoo kort mogelijk te kiezen. Dan kan — waar noodig — onmiddellijk ingegrepen worden en komt het nut van deze vergelijking het beste tot zijn recht. Het wordt onder de huidige omstandigheden immers als een bezwaar van de zgn. bedrijfsstatistiek gevoeld, dat zij eerst geruimen tijd na afloop van het jaar, waarop zij betrekking hebben, verschijnen. Het zij ten volle erkend, dat een snellere verschijning in de practijk, door de vaak te trage inzending der gegevens en de noodzakelijke controle, welke ook haar tijd vergt, niet wel mogelijk is. Deze tegenwerkende factoren zouden bij een vrijwillig filiaalbedrijf, dat regelmatig de gegevens van de aangeslotenen ontvangt, in veel mindere mate aanwezig zijn. In het bijzonder geldt dit, indien de organisatie voor de aangeslotenen een boekhoudbureau heeft opgericht. Dan beschikt de organisatie, dank zij dit bureau, over vele gegevens en kan zij aan de boekhoudkundige verwerking de verwerking voor statistische doeleinden onmiddellijk doen aansluiten.

Met belangstelling zien wij de verdere ontwikkeling van het vrijwillig filiaalbedrijf in Nederland tegemoet.

A. BAKKER.

MAANDCIJFERS.

INDEXCIJFERS VAN NEDERLANDSCHE AANDEELEN (Centraal Bureau voor de Statistiek)

(Men zie voor de wijze van berekening der indexcijfers het Maandschrift van het C.B.S. van Maart 1925, blz. 355 e.v. en 30 April 1937, blz. 605 e.v. De lijst der fondsen, uit welke notering de indexcijfers worden berekend, ligt ter inzage op het Centraal Bureau voor de Statistiek).

De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het aantal fondsen aan, waaruit het indexcijfer berekend is.

1930 = 100	Productie- middelen Industriën (29)	Consumptie- goederen Industriën (22)	Nijverheid (51)	Banken (6)	Scheepvaart- onder- nemingen (6)	Petroleum (1)	Internationale fondsen ¹⁾ (5)	Suiker (5)	Rubber (7)	Tabak (4)	Thee (5)	Indische onder- nemingen ²⁾ (29)	Algemeen index- cijfer ³⁾ (100)	Amerik. fondsen (15)
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1931	72	76	74	86	55	57	51	63	51	68	65	66	70	59
1923	44	55	49	64	30	37	32	36	29	39	46	41	46	39
1933	51	59	54	72	26	44	34	35	45	38	59	49	52	36
1934	50	66	57	68	21	42	34	28	73	41	69	58	55	34
1935	46	67	55	75	21	47	38	34	80	48	65	60	55	37
1936	52	76	64	80	38	79	44	42	109	70	73	79	66	62
1937	85	108	95	103	113	108	70	64	209	92	107	120	104	76
1938	84	105	93	99	98	90	57	56	145	81	94	98	96	54
1939	86	100	92	80	94	79	45	63	132	53	84	86	90	56
Jan. '40	80.4	92.7	85.7	65.4	106.6	69.8	38.2	67.3	141.7	46.6	80.2	86.0	85.4	54.3
Febr. "	81.0	92.6	86.0	65.1	106.3	66.3	36.4	64.9	135.3	48.1	79.2	83.6	84.7	52.5
Mrt. "	82.0	96.7	88.3	64.1	110.1	64.2	35.9	64.3	132.0	46.7	78.0	82.3	85.7	52.6
April "	82.3	94.5	87.6	63.8	111.1	58.8	34.7	61.8	126.2	47.5	72.6	77.7	83.9	53.5
Sept. " 4)	99.3	111.6	104.6	68.4	110.8	60.4	50.3	61.2	131.7	52.2	74.5	79.5	94.3	56.1
Oct. "	109.6	123.6	115.6	80.2	117.5	63.9	63.1	64.1	144.0	55.1	82.3	85.8	104.1	57.
Nov. "	113.1	130.6	120.7	84.3	127.8	75.7	65.9	74.3	170.4	65.7	103.7	102.6	112.7	69.8
Dec. "	118.0	134.5	125.1	85.1	134.2	71.4	62.3	77.9	182.4	69.7	93.9	105.4	116.1	69.7
Jan. '41	126.2	139.2	131.8	85.9	134.1	70.8	61.8	77.6	186.2	70.6	93.4	106.4	120.0	69.7
Febr. "	120.8	133.4	126.2	84.1	125.3	62.0	56.7	69.6	169.9	64.9	89.4	97.6	113.4	63.4
Mrt. "	123.0	135.8	128.5	82.1	125.6	60.0	56.8	69.9	174.0	64.9	90.7	99.0	115.1	63.8
April "	134.3	151.7	141.8	87.1	133.7	70.6	68.8	78.9	189.3	75.3	100.7	109.5	126.5	57.1
Mei "	130.2	146.2	137.1	88.3	128.6	64.7	67.6	74.5	181.3	72.4	100.1	105.2	121.6	—
Juni "	127.1	141.1	133.1	85.5	124.8	—	66.9	68.1	169.4	70.4	97.3	99.0	117.1	—

1) Fondsen, die zowel internationaal verhandelbaar zijn, als geacht kunnen worden sterk den invloed van den buitenlandschen conjunctureelen toestand te ondervinden.

Hieronder is ook het petroleumaandeel uit de voorafgaande kolom opgenomen.

2) Hieronder zijn begrepen de aandelen uit de 4 voorafgaande kolommen.

3) Aandelen van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische ondernemingen, waaronder 3 fondsen, die niet in de voorafgaande kolommen zijn opgenomen.

4) Over de maanden Mei t/m. Augustus '40 werden geen indexcijfers berekend.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Arbeid door Vreemdelingen. Het is den werkgever verboden, de kosten van de vergunning vereischt tot het doen verrichten van arbeid door vreemdelingen, op welke wijze dan ook op den werknemers te verhalen. (E.V. 27/6/'41, pag. 942; Stct.No. 117).

Centrale Verwarmingsbedrijf. Voorschriften ter zake van vestiging van centrale verwarmingsbedrijven. (E.V. 27/6/'41 pag. 939; Stct. No. 116).

Non-ferro metalen en voorwerpen. Verordening betreffende de beschikking over niet vrijgegeven voorraden tin, lood, nikkel, koper en hun legeringen, alsmede daaruit vervaardigde voorwerpen. Met ingang van 18 Juni is in beginsel elke beschikking over zich in Nederland bevindende bovengenoemde metalen en voorwerpen verboden. (E.V. 27/6/'41, pag. 939/40; V.B. No. 25).

Pensionbedrijf. Het was aan pensionbedrijven, in verband met de huidige omstandigheden, verboden gasten voor korteren termijn dan 5 dagen op te nemen. In verband met het zomerseizoen is hiervan voor een aantal gebieden en gemeenten ontheffing verleend. (E.V. 27/6/'41, pag. 942; Stct. No. 119).

STATISTIEKEN.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Londen 1)		N. York 2)		A'dam 3)		Londen 4)	
1 Juli 1941..	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	1	1 Juli 1941..	2125	168/—	168/—
2 „ 1941..	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	2	„ 1941..	2125	168/—	168/—
3 „ 1941..	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	3	„ 1941..	2125	168/—	168/—
4 „ 1941..	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	4	„ 1941..	2125	168/—	168/—
5 „ 1941..	—	—	5	„ 1941..	2125	168/—	168/—
7 „ 1941..	23 ³ / ₈	34 ³ / ₈	7	„ 1941..	2125	168/—	168/—
8 Juli 1940..	21 ¹¹ / ₁₆	34 ³ / ₈	8	Juli 1940..	—	168/—	168/—
23 Aug. 1939..	18 ¹ / ₁₆	37 ¹ / ₈	23	Aug. 1939..	2110	148/6 ¹ / ₈	148/6 ¹ / ₈

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine.
3) In guldens per kg 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT.

(met data van vaststelling)

Belga's	30.14	7 Aug. '40	Turksche	
Zw. Francs ..	43.56	11 Oct. '40	Ponden	1.45 29 Dec. '39
Fr. Francs ..	3.77	6 Mrt. '41	Lewa (Bulgartje)	2.30 25 Nov. '40
Lires	9.87	3 Sept. '40	Pengoe (Hongarije)	
Deensche Kr.	36.37	17 Febr. '41	(oude schuld)	36.52 20 Dec. '40
Noorsche Kr.	42.82	21 Dec. '40	Pengoe	
Zweedsche Kr.	44.85	13 Aug. '40	(nwe. schuld)	45.89 20 Dec. '40
Tjechische Kr.			Zloty (Polen)	
(Oude schuld)	6.42	16 Aug. '40	(oude schuld)	35.00 28 Jan. '41
Dinar (Joego-Slavië)			(nwe. schuld)	37.68 11 Febr. '41
(oude schuld)	3.43	16 Aug. '40	Lei	1.28 24 April '41
Dinar (nwe. schuld)	4.23	16 Aug. '40		

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK.
Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
1 Juli 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
2 " 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
3 " 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
4 " 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
5 " 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
7 " 1941	1.88 ¹ / ₈	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	—
Laagste d.w.	1.88 ¹ / ₈	30.11	43.63	44.81	3.81
Hoogste d.w.	1.88 ¹ / ₈	30.17	43.71	44.90	3.82
Muntpariteit	1.469	24.906	48.003	66.671	6.266

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
1 Juli 1941	4.03 ¹ / ₂	2.34	40.05	—
2 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.36	40.05	—
3 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.36	40.05	—
4 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.35	40.05	—
5 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.35	40.05	—
7 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.35	40.05	—
8 Juli 1940	3.76 ¹ / ₂	—	40.05 ¹)	—
Muntpariteit	4.86	3.90 ¹ / ₈	23.81 ¹ / ₂	40 ¹ / ₂

1) Nominiaal.

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not. eenh.	30/6—Laagste	5/7 '41—Hoogste	5 Juli 1941	23—28 Juni '41—Laagste	28 Juni 1941—Hoogste
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂	4.03	4.02 ¹ / ₂	4.03 ¹ / ₂
Parijs	Fr. p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr. p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47
Buenos Aires	Pes. p. £	16.95 ¹ / ₂	17.13	17.04 ¹ / ₂	16.95 ¹ / ₂	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P. p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr. p. £	—	—	—	—	—
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	17.96	17.96	17.96	17.96	17.96
Budapest	d. p. £	—	—	—	—	—
Hongkong	P. p. £	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	T. p. £	—	—	—	—	—
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Esc. p. £	99.80	100.20	100.—	99.80	100.20
Madrid	Pt. p. £	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50
Montevideo	d. p. p.	—	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. mil.	—	—	—	—	—
Sjanghai	d. p. \$	3.31	3.31	3.31	3.31	3.31
Singapore	d. p. \$	28.16	28.16	28.16	28.16	28.16

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Juni 1941	30 Juni 1941
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	f 11.950.101,08
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 5.168.190,97	„ 1.799.493,05
Voorschotten op ultimo Mei 1941 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de op die belastingen en op de vermogensbelasting	„ 6.120.928,81	„ 6.120.928,81
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	„ 144.675.370,98	„ 144.451.494,35
Idem voor Suriname ¹⁾	„ 10.306.160,94	„ 10.306.160,94
Idem aan Curaçao ¹⁾	„ 239.788,71	„ 279.788,71
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	„ 70.087.472,30	„ 69.201.350,42
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	„ 72.274.094,73	„ 62.681.967,92
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	„ —	„ —
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	„ 30.673.147,50	„ 26.814.958,42
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 15.000.000,—	—
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	„ 1.852.491,35	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	„ 140.416.000,—	f 140.416.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 1.397.600.000,— ²⁾	„ 1.446.300.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	„ 84.233.972,50	„ 85.891.143,50
Schuld op ultimo Mei 1941 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. grondb. e. d. gem. fondsb. d. alm. op. op die bel. en op de vermogensbelasting	„ —	„ —
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	„ 689.165,69	„ 13.574.199,50
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	„ 161.618.142,63	„ 154.947.931,36
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 33.597.185,68	„ 33.477.185,68
Id. aan div. instellingen ¹⁾	„ 221.057.979,58	„ 233.033.438,79

1) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist *) Rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank f 69.000.000,— *) Idem f 88.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 7 Juli 1941.

Activa.		
Binnel. Wissels, Promessen, enz.	{ Hfdbank. f 91.500.000 Bijbank. „ — Agentsch. „ 76.100	f 91.576.100
Papier op het Buitenland	f 340.166.064	„ 340.166.064
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 141.536.968 ¹⁾ Bijbank. „ 2.744.935 Agentsch. „ 31.215.763	f 175.467.666
Op Effecten enz.	f 175.290.779 ¹⁾	„ 175.467.667 ¹⁾
Op Goederen en Ceelen	„ 176.887	„ —
Voorschotten aan het Rijk	„ —	„ —
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.022.590.431	„ 1.036.755.196
Zilveren munt, enz.	„ 14.164.765	„ 52.860.536
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ —	„ 4.000.000
Gebouwen en meubelen der Bank	„ —	„ 207.901.572
Diverse rekeningen	„ —	f 1.908.727.135

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000
Reservefonds	„ 5.368.354
Bijzondere reserves	„ 16.583.835
Pensioenfonds	„ 11.729.301
Bankbiljetten in omloop	„ 1.682.505.305
Bankassigtiën in omloop	„ 84.745
Rek.-Courant } Van het Rijk f 577.787	
saldo's } Van anderen „ 169.605.853	„ 170.183.640
Diverse rekeningen	„ 2.271.955
	f 1.908.727.135
Beschikbaar metaalsaldo	f 298.862.148
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	„ 747.155.370
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	„ 85.000.000

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 55.341.825

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en ¹⁾ muntmater.	Circulatie	Andere opscheidschuld.	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kingsperc.
7 Juli '41	1.022.590	1.682.505	170.268	298.862	55,4
30 Juni '41	1.022.583	1.686.375	166.456	299.119	56
23 " '41	1.022.577	1.646.189	159.902	318.613	57
6 Mei '40	1.160.287	1.458.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
7 Juli '41	91.576	85.000	175.468	340.166	207.902
30 Juni '41	94.579	88.000	194.079	307.761	218.698
23 " '41	75.578	69.000	182.093	284.098	211.094
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

1) Per 1 April 1940 herwaardeerd van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt.

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mill. francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskreditkassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening Courant
26 Juni '41	28.887	549	15.049	1.704	39.935	3.545	2.073
19 " '41	28.434	542	15.283	1.651	39.779	3.472	2.424
12 " '41	28.473	562	14.814	1.676	39.669	3.461	1.766
5 " '41	28.384	580	15.114	1.719	39.669	3.656	1.822
28 Mei '41	28.673	548	14.463	1.742	39.235	3.511	2.048
8 Mei '40	23.606	5.394	693	1.480	29.806	—	909

DUITSCHSE RIJKSCHE BANK.

Data	Goud en deviezen	Rentenbank-scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
30 Juni 1941	77,7	321,2	16.258,1	20,5	
23 " 1941	77,8	328,2	15.508,7	20,4	
15 " 1941	77,8	280,3	15.866,5	34,9	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rehg.-Crt.	Passiva
30 Juni '41	45,1	1.879,4	15.565,0	2.373,2	395,8
23 " '41	29,3	1.123,3	14.522,7	1.935,7	378,3
15 " '41	17,2	989,6	14.706,3	1.935,2	370,3
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1940 het Jaarregister 1940, laatste bladzijde.)

Aardappelen (1304) 57, ('14) 216, ('19) 287, ('20) 299, ('23) 345, ('28) 411	Keramische Industrie (1307) 107, ('13) 205	Verwarmingsbedrijf (Centraal) .. (1329) 423
Aardolieproducten (zie ook Brandstoffen, Motor) ... (1302) 31, ('09) 147, ('14) 215, ('16) 249 ('19) 287, ('20) 299, ('22) 328, ('23) 345	Klompfen (1312) 189	Verwerkende Industrieën (1303) 46, ('07) 107, ('13) 205, ('14) 215, ('16) 248/49, ('28) 410
Afval (1311) 174, ('13) 205, ('14) 215, ('16) 248, ('19) 287, ('21) 311, ('23) 345, ('27) 398	Koffie(1306) 92, ('08) 129, ('14) 216, ('15) 233	Verzekering (1304) 57, ('25) 372
Alcoholhoudende dranken (1308) 128, ('12) 191, ('19) 287	Kunstmest (1312) 189/91, ('18) 273, ('28) 411	Vetsmelters (1304) 57
Appelen (1311) 174	Kunstzijde (1311) 173	Vezels (1311) 173
Arbeldienstplicht (1313) 205	Kurk (1324) 357, ('28) 410	Visscherij (1316) 249, ('18) 273, ('20) 299, ('23) 345
Arbeldoorwaarden (1303) 46, ('06) 92, ('08) 128, ('09) 147, ('11) 173, ('13) 205, ('16) 248, ('25) 372, ('29) 423	Landbouw (1302) 31, ('04) 57, ('05) 75, ('06) 92/93, ('07) 107/08, ('11) 175, ('12) 189, ('14) 216, ('17) 262, ('18) 273, ('19) 287, ('20) 299, ('22) 328, ('23) 345, ('24) 357, ('25) 372, ('28) 411	Vlas (1311) 175, ('12) 190, ('13) 205
Autobevrachtigingsdienst (1306) 93	Landbouwgrond(1302) 31, ('09) 147, ('22) 328, ('28) 411	Vleesch (1304) 57, ('05) 75, ('07) 108, ('08) 128, ('12) 190, ('14) 216
Bakkerijproducten (1328) 410	Landbouwinventarisatie (1304) 57, ('25) 372	Voedselvoorziening (1305) 75, ('12) 190, ('14) 216, ('17) 262, ('24) 357
Batterijen (1303) 46	Lederindustrie (1314) 215, ('22) 328	Vordering (1315) 233
Belasting (1304) 57, ('05) 75/76, ('07) 108/09, ('12) 191, ('14) 216, ('17) 263, ('25) 372, ('28) 411	Linoleumindustrie .. (1303) 46, ('14) 215, ('16) 248	Waardevermeerderingsbelasting .. (1304) 57, ('05) 76
Benzine (1302) 31, ('07) 107	Lompen, enz. (1304) 56, ('06) 92	Wederopbouw (1305) 74, ('07) 107, ('11) 174, ('16) 249, ('19) 287
Betalingsverkeer m. h. buitenland (1304) 57, ('05) 75, ('07) 108, ('16) 249, ('17) 263	Loeistoffen (1319) 287	Wijnbelasting (1307) 109
Bier (1308) 128, ('12) 191, ('28) 411	Loonbelasting (1304) 57, ('07) 108, ('12) 191	Wild (1304) 57, ('05) 74
Bindtouw (1314) 216, ('23) 345	Luchtpostverkeer (1305) 75	Winstbelasting (1304) 58
Binnenvaart (1316) 249, ('18) 273, ('25) 373	Margarine (1306) 92, ('14) 216	Wol (1322) 328
Bloembollencultuur (1302) 31, ('03) 46, ('19) 287	Meel en -producten (1307) 108	Zaden (1314) 216, ('17) 262, ('18) 273, ('19) 287, ('22) 328
Bloemkwekerij (1306) 92, ('11) 174	Melk en -producten (1304) 57, ('07) 107/08, ('12) 190, ('14) 216, ('17) 262, ('18) 273, ('19) 287, ('23) 345	Zakken (1304) 56, ('05) 74, ('09) 147, ('11) 174
Boschbouw (1311) 174, ('24) 357	Metalen (non-ferro) (1304) 56, ('09) 147, ('11) 173, ('12) 189, ('18) 273, ('19) 287, ('25) 372, ('28) 410, ('29) 423	Zeep (1305) 75, ('07) 108, ('08) 129
Boomkwekerij (1305) 75, ('15) 233, ('24) 357	Motorrijtuigenbelasting (1304) 57, ('16) 249	Zetelverplaatsing (1324) 357
Boter (1303) 46, ('04) 57, ('06) 92/93, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273	Muntwezen (1324) 357, ('25) 372	Zoutindustrie (1302) 31, ('17) 263
Bouwmaterialen(1303) 46, ('05) 74, ('07) 107, ('12) 189, ('14) 215, ('16) 249, ('24) 357	Oliën en vetten (1304) 56, ('05) 75, ('06) 93, ('09) 147, ('14) 215/16, ('16) 249, ('19) 287, ('23) 345	Zuivelindustrie (1304) 75, ('05) 75, ('06) 92, ('07) 108, ('14) 216, ('25) 372
Brandstoffen, Motor- (1302) 31, ('03) 46, ('05) 74/75, ('07) 107, ('08) 127, ('09) 147, ('16) 249, ('25) 372	Omzetbelasting (1305) 75, ('12) 191, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273, ('20) 299, ('22) 328, ('24) 357, ('25) 373, ('28) 411	
Brandstoffen, Vaste .. (1304) 56, ('12) 191, ('13) 205	Ondernemingen (1315) 233	
Brood (1314) 216	Ondernemersovereenkomsten (1302) 31	
Buitenlandse handel (1302) 31, ('11) 173, ('12) 189, ('14) 215, ('15) 233, ('22) 328	Oorlogsschade (1302) 31, ('08) 128, ('11) 173/74, ('19) 287	
Cacao (1314) 216, ('17) 262	Openbare nutsbedrijven (1316) 249	
Carbolineum (1311) 174	Organisatie bedrijfsleven (1305) 74, ('14) 215	
Carton (1321) 311	Paarden (1302) 31, ('06) 93, ('11) 175, ('14) 216, ('21) 311	
Chemische producten. (1307) 107, ('24) 357, ('25) 372, ('28) 410	Pachten (1314) 216, ('17) 262, ('25) 372	
Clochorel (1306) 94	Papier (1302) 31, ('16) 249, ('21) 311, ('25) 372, ('27) 398	
Commissarissen-belasting (1325) 373	Papierwol (1313) 205	
Conserven (1323) 345	Pelsterijen (1318) 273	
Crisisvoerwet (1305) 74	Pensionbedrijf (1329) 423	
Crisisproducten (1302) 30, ('03) 46, ('04) 57, ('05) 74	Petroleum (1302) 31	
Deviezenverkeer, Regeling (1304) 57, ('07) 109, ('12) 191, ('14) 216, ('16) 249, ('17) 263, ('18) 273, ('25) 372, ('28) 411	Pluimveehouderij ... (1312) 190, ('17) 262, ('28) 411	
Diamant (1328) 410	Prijsregeling (1302) 31, ('03) 46, ('04) 56/57, ('05) 75, ('06) 92, ('07) 107/08, ('08) 128, ('11) 173/74/75, ('12) 189, ('13) 205, ('14) 215/16, ('16) 248/49, ('18) 273, ('19) 287, ('20) 299, ('21) 311, ('23) 345, ('25) 372, ('28) 410	
Distributiebescheiden (1306) 93	Radiohandel (1305) 74	
Doelcorporaties (1311) 173	Rantsoneering materialen (1325) 372	
Economische rechtspraak (1324) 357	Rundvee (1304) 57, ('06) 93	
Effecten (1312) 191, ('28) 411	Rijwielbanden (1312) 190/91, ('16) 249	
Eieren (1306) 92, ('08) 129, ('14) 216, ('19) 287, ('28) 411	Schapen (1306) 93, ('11) 175, ('16) 249	
Electriciteit (1304) 57, ('08) 129	Scheepvaart (1311) 173, ('14) 215/16, ('16) 249, ('19) 287	
Electrotechnisch bedrijf (1312) 189, ('13) 205, ('14) 215, ('18) 273	Schoenindustrie (1308) 128, ('16) 249, ('20) 299	
Fotografisch bedrijf (1311) 173	Schuldbrieven aan toonder (1314) 216	
Gas (1304) 57, ('08) 129	Schuldenaren, Bescherming (1306) 92	
Gasgeneratoren (1303) 46, ('05) 74, ('08) 127, ('09) 147, ('11) 173, ('16) 249, ('19) 287, ('25) 372	Slachtgevogelte (1316) 249, ('19) 287	
Gevogelte (1304) 57	Slachtvee (1304) 56, ('07) 108, ('11) 174/75, ('12) 190, ('14) 216, ('22) 328, ('23) 345, ('25) 372	
Goederen voor de Duitse weer- macht (1302) 31, ('06) 93, ('07) 109, ('08) 129, ('14) 216	Sleepvaart (1314) 215	
Goederenbeurzen (1311) 173	Specerijen (1304) 56, ('06) 92, ('12) 189, ('16) 249	
Goederenverkeer m. h. buitenland (1302) 31, ('07) 109, ('19) 287, ('22) 328, ('23) 345, ('28) 411	Spertijden (1316) 249	
Grafische Industrie (1303) 46, ('05) 74, ('13) 205	Steengroeven (1311) 173, ('24) 357	
Granen (1319) 287	Stroo (1307) 107, ('14) 216	
Grit (1316) 248	Suikerindustrie (1322) 328	
Grondbelasting (1304) 57	Surrogaten (1306) 92, ('14) 216, ('15) 233	
Harsen e.d. (1325) 372	Tabaksproducten(1304) 56, ('14) 216, ('16) 249, ('17) 262, ('19) 287, ('25) 372	
Hooi (1307) 107, ('14) 216	Textieldistributie (1304) 56, ('06) 93, ('12) 189, ('13) 205, ('14) 215/16	
Hotels, restaurants enz. (1308) 128, ('16) 248	Textielindustrie (1320) 299	
Hout(1304) 56, ('11) 173, ('14) 215, ('19) 287, ('24) 357, ('28) 410	Thee (1308) 128, ('14) 216	
Houtteelt (1311) 174	Tuinbouw (1302) 30/31, ('05) 75, ('06) 92, ('11) 175, ('12) 189/90, ('14) 216, ('16) 249, ('18) 273, ('19) 287, ('20) 299, ('23) 345	
Huurprijzen (1303) 46, ('21) 311	Turf (1311) 174, ('16) 249	
Hypotheekwezen (1304) 57	Varkens (1304) 57, ('06) 93, ('12) 190, ('16) 249, ('23) 345, ('25) 372	
Inkomstenbelasting (1327) 398	Vaten (1307) 107	
Invoerrechten (1304) 56, ('05) 74/75, ('08) 128	Veeboekje (1306) 96	
IJKwet (1314) 215	Veevoeder .. (1304) 53, ('17) 262, ('21) 311, ('24) 357	
IJzer en staal (1304) 56, ('07) 107, ('08) 128, ('09) 147, ('13) 205, ('18) 273, ('22) 328, ('23) 345, ('24) 357, ('28) 411	Vereffeningscertificaten (1305) 77	
Jachtwezen (1324) 357	Verf (1312) 184, ('19) 287, ('21) 311, ('23) 345, ('28) 410	
Jute (1305) 74, ('11) 173	Vermogensbelasting (1314) 219	
Kaas (1305) 75, ('06) 93, ('12) 191	Vervoerswezen (1305) 75, ('06) 93, ('07) 109, ('09) 147, ('11) 173, ('19) 287, ('20) 299, ('25) 373, ('28) 411	

Cijfers tusschen haakjes verwijzen naar nummer E.-S.B., tweede cijfers naar de bladzijde, waar het bericht voorkomt.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM

Maandstaat op 30 Juni 1941

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f	8.415.590,22
Nederlandsch Schatkistpapier	,,	215.914.792,79
Ander Overheidspapier	,,	10.515.300,40
Wissels	,,	40.307,24
Bankiers in Binnen- en Buitenland	,,	12.076.088,26
Effecten en Syndicaten	,,	5.025.161,62
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	,,	19.225.568,64
Debiteuren	,,	40.156.992,99
Deelnemingen — (incl. Voorschotten)	,,	1.554.620,24
Gebouwen	,,	4.000.000,—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	,,	1.640.273,96
Effecten van Aandeelhouders in Leendepot	,,	13.214.850,—
	f	<u>331.779.546,36</u>

Kapitaal	f	40.000.000,—
Reserve	,,	10.750.000,—
Deposito's op Termijn	,,	32.225.660,34
Crediteuren	,,	228.704.456,07
Kassiers en genomen Daggeldleeningen	,,	61.762,94
Overloopende Saldi en Andere Rekeningen	,,	5.182.543,05
Reserve voor Verleende Pensioenen	,,	1.640.273,96
Aandeelhouders voor Effecten in Leendepot	,,	13.214.850,—
	f	<u>331.779.546,36</u>